

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОГУТ ВОЛОДИМИР АНДРІЙОВИЧ

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри політології
та державного управління

д. політ.н., проф.

Чальцева О.М.

« ____ » ____ грудня 2024 р.

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:

Ягунов Д.В., доцент кафедри
політології та державного
управління

д. політ. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК:

Лопушинський І.П. ____
(підпис)

Вінниця - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	12
РОЗДІЛ 2. ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНІ, СТРУКТУРНІ, ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ.....	18
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПРАКТИК ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	37
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	52
ДОДАТКИ.....	59

АНОТАЦІЯ

Когут Володимир Андрійович. Громадська участь в умовах воєнного стану в Україні

В роботі проаналізовано особливості громадської участі в умовах воєнного стану в Україні, який виник внаслідок військової агресії російської федерації. Дослідження фокусується на ролі громадянського суспільства у підтримці стійкості державного управління, мобілізації ресурсів, забезпеченні гуманітарної допомоги та комунікації між населенням і владою. Розглянуто форми та інструменти громадської активності, які сприяють розвитку публічного капіталу навіть в умовах війни.

У тексті висвітлено вплив воєнного стану на моделі співпраці між органами влади та громадянами, акцентуючи на необхідності розширення горизонтальних форм взаємодії. Окрему увагу приділено впливу громадської участі на забезпечення інформаційної безпеки, підтримку соціальної згуртованості та захист демократичних цінностей в умовах надзвичайної ситуації.

Ключові слова: громадська участь, держава, воєнний стан, соціальна підтримка, публічне управління.

Бібліограф.: 78 найм.

ABSTRACT

Kohut Volodymyr. Public participation under martial law in Ukraine

The paper analyses the peculiarities of public participation in the context of martial law in Ukraine, which arose as a result of the military aggression of the Russian Federation. The study focuses on the role of civil society in maintaining the sustainability of public administration, mobilising resources, providing humanitarian assistance and communicating between the population and the authorities. The forms and tools of civic engagement that contribute to the development of public capital even in times of war are considered.

The text highlights the impact of martial law on the models of cooperation between the authorities and citizens, emphasising the need to expand horizontal forms of interaction. Particular attention is paid to the impact of public participation on ensuring information security, maintaining social cohesion and protecting democratic values in an emergency situation.

Keywords: public participation, state, martial law, social support, public administration

Bibliographer: 78 hires.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БО - Благодійна організація

БФ - Благодійний фонд

ВО - Волонтерська організація

ВПО - Внутрішньо переміщені особи

ГО - Громадська організація

ЗМК - Засоби масової інформації

ЗСУ - Збройні сили України

КМУ – Кабінет міністрів України

НУО - Неурядові організації

ОГС - Організації громадянського суспільства

ОМС- Органи місцевого самоврядування

ВСТУП

Актуальність. Громадська участь є важливим елементом демократичного управління, що забезпечує активне залучення громадянського суспільства до прийняття управлінських рішень. В умовах воєнного стану в Україні, спричиненого повномасштабною агресією російської федерації, значення громадської участі набуває нових вимірів, оскільки забезпечує посилення стійкості державного управління, адаптацію до кризових викликів, а також підтримку соціальної єдності в системі.

З огляду на воєнні виклики, що створюють підвищений рівень соціальної напруги, мобілізація громадського сектору відіграє вирішальну роль у підтримці державних інституцій. Участь громадян та неурядових організацій (НУО) у процесах відновлення, гуманітарній допомозі, контролі за розподілом ресурсів і розробці рекомендацій для підвищення ефективності владних рішень, сприяє посиленню довіри між владою та суспільством.

Водночас, в умовах воєнного стану посилюється потреба у врегулюванні нормативно-правової бази для забезпечення ефективної взаємодії громадянського суспільства та державних органів. Не менш важливим є розвиток інституційних форм громадської участі, адаптованих до умов обмежених ресурсів, високої мобільності населення та зростаючих безпекових ризиків. Вивчення практичних кейсів та адаптація їх до умов війни створюють підґрунтя для формування ефективних інструментів співпраці між державою та громадянським суспільством в Україні.

Ступінь наукової розробки громадської участі.

Громадська участь як явище та концепт є об'єктом численних досліджень, що охоплюють різноманітні аспекти взаємодії громадян із органами влади, суспільством та іншими соціальними інститутами. Основні напрями наукової розробки можна визначити наступним чином:

Теоретико-методологічні основи дослідження громадської участі активно розвивалися в рамках політології, адміністративного менеджменту, права, соціології.

Теорія демократії участі (participatory democracy) акцентує на важливості прямої участі громадян у прийнятті рішень. Серед дослідників, які працювали в цьому напрямі, можна відзначити: Джона Ролса, Роберта Даля та Шеррі Арнштейн, яка запропонувала «драбину участі» (Ladder of Participation).

Теорія громадянського суспільства, вивчає роль громадських організацій, волонтерства та самоврядування, представлена в працях Роберта Патнема, Юргена Габермаса та Майкла Едвардса.

Концептуальна теорія Good Governance, яка підкреслює важливість громадської участі в контексті прозорого та ефективного управління. У цьому контексті працювали такі дослідники, як Девід Осборн і Тед Геблер, які розробили ідею «керівництва через участь» (Reinventing Government), а також Джеймс П'єр і Гай Пітерс.

Науковці приділяли також увагу аналізу конкретних механізмів залучення громадян, зокрема: публічні консультації досліджували Кетрін Барнс і Пітер Дрісколл; електронна демократія (e-democracy) вивчалася такими авторами, як Стівен Коулман та Вільям Дьон, партисипаторне бюджетування досліджували Джованні Алегретті та Ів Кабанес, волонтерські рухи та громадські ініціативи розглядалися в роботах Хелен Пірс та Майкла Лі.

Громадська участь у кризових ситуаціях (економічних, військових чи екологічних) стала темою досліджень Ребекки Сольніц та Філіпа Ховарда.

Соціальні рухи та громадська мобілізація у відповідь на сучасні виклики досліджували Зігмунт Бауман і Манюель Кастельс.

Таким чином, науковий інтерес до громадської участі охоплює широкий спектр проблем: від теоретичних засад до прикладних аспектів, які стосуються як традиційних форм участі, так і нових викликів, що виникають у сучасному світі.

Емпіричні дослідження реального довіду участі громадян в умовах війни в українському та міжнародному експертному просторі представлені такими аналітичними роботами, як: міжнародний індекс «Freedom House», дослідження «Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023 – 2024 роках», «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні», «Вплив війни: прифронтові громади та їх стійкість».

Таким чином, дослідження громадської участі в умовах воєнного стану має важливе теоретичне та практичне значення для науки державного управління, оскільки воно дозволяє визначити ключові механізми взаємодії між громадянським суспільством та державними інституціями, сприяє зміцненню демократичних процесів і забезпечує ефективну реалізацію управлінських рішень в умовах сучасних викликів.

Магістерська робота ґрунтується на аналізі таких емпіричних даних, як: правові акти, кейси участі громадського сектору в різних соціальних сферах, статистичні дані, соціологічні опитування, аналітичні дослідження. Висновки наголошують на важливості розробки механізмів інституціоналізації громадської активності, яка може стати основою для посилення публічної політики в період криз і надзвичайних ситуацій.

Мета дослідження – визначити рівень впливу участі громадськості в здійсненні державного управління в Україні в умовах воєнного стану та розробити інтегровану модель на основі нормативних, структурних та функціональних аспектів участі.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати сутність категорій досліджуваної проблеми;
2. проаналізувати теоретичні концепції участі громадського сектору в умовах воєнного стану;
3. проаналізувати проблеми адаптації громадянського суспільства до воєнних умов;
4. охарактеризувати юридичні, структурні, функціональні складові участі громадянського суспільства в Україні;

5. виокремити інститути громадянського суспільства і форми їх участі;
6. визначити проблеми участі громадського сектору в Україні в умовах воєнного стану.

Об’єкт дослідження – процес формування нової моделі публічного управління в Україні в умовах воєнного стану, яка орієнтована на розширення співучасті громадян і держави в процесі прийняття рішень.

Предмет дослідження – участь громадського сектору в Україні в умовах воєнного стану.

Наукові гіпотези: 1) Рівень ефективності взаємодії між громадянським суспільством та державними органами в умовах воєнного стану в Україні, буде залежати від нормативних, структурних та функціональних аспектів громадської участі. 2) Публічна участь громадськості, яка базується на нормативних, структурних та функціональних сприяє адаптивності та стійкості управлінських процесів

У дослідженні було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних **наукових методів**, що забезпечили всебічний аналіз взаємодії громадського сектору та державних органів управління в умовах війни:

- *Індуктивний метод* дозволив дослідити публічну сферу шляхом аналізу конкретних прикладів взаємодії громадського сектору з владою в політико-управлінських процесах.
- *Дедуктивний метод* сприяв визначенню загальних принципів співпраці між громадським сектором і державними інституціями в умовах воєнного стану.
- *Компаративний метод* (case study, Україна) дав змогу виявити унікальні інституційні форми участі громадянського суспільства в управлінських процесах в умовах війни.
- *Метод аналізу* законодавчих документів дозволив проаналізувати нормативно-правову базу, що регламентує діяльність громадського сектору в Україні у воєнний час.

- *Метод моделювання* був використаний для прогнозування подальших тенденцій у розвитку співпраці громадського сектору та влади в умовах відновлення.
- *Метод структурно-функціонального аналізу* сприяв визначенню ролей і функцій суб'єктів громадянського суспільства у процесі прийняття управлінських рішень в кризових умовах..
- *Системний загальнонауковий метод*: забезпечив цілісне бачення взаємодії громадянського суспільства та державних органів у контексті воєнного стану, враховуючи всі структурні елементи. Також він дозволив об'єднати нормативні, структурні і функціональні складові громадської участі в логіку інституційної підсистеми. Це надало можливість визначити, як громадянська активність регулюється (нормативно), організується (структурно) та реалізується (функціонально).

Новизна дослідження полягає в тому, що була запропонована інтегрована модель громадської участі в умовах кризового середовища, яка включає об'єднання нормативних, структурних, функціональних складових в умовах кризового середовища. Нормативні складові формують базу, яка задає правила та принципи. Структурні складові забезпечують організацію та механізми, через які відбувається участь. Функціональні складові наповнюють процес реальними діями, спрямованими на досягнення мети.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: Кваліфікаційна (магістерська) робота виконана в рамках тематичного плану НДР Донецького національного університету імені Василя Стуса ініціативного фундаментального дослідження кафедри політології та державного управління: «Публічна політика і державне управління в умовах війни та повоєнного відновлення України» (реєстраційний номер 0123U101423).

Науково-практична значущість отриманих результатів дослідження. Отримані результати дослідження можуть в практичному полі політиці, через можливість адаптації інтегрованої моделі участі громадськості в процесі співуправління у воєнний та поствоєнний період.

Результати дослідження можуть бути також використані на практиці в процесі планування взаємодії держави із громадськими об'єднаннями на рівні громад в залежності від їх типу.

Окремі положення роботи можна використовувати у навчальному процесі під час підготовки тренінгів для державних службовців по тематиці пов'язаною з взаємодією органів влади з громадськістю.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної (магістерської) роботи знайшли відображення у наукових публікаціях: Тези: Когут В.А., Чальцева О.М. Громадська участь в умовах воєнного стану в Україні. *Нормативне регулювання інституту волонтерства в Україні. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» (Вінниця, 1 листопада 2024 р.).*

Структура магістерської роботи. Загальний обсяг наукової роботи становить 68 сторінок. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, який містить 78 найменувань додатків - 9.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ

У теорії демократії виокремлюють моделі, які надають особливого значення політичній участі громадян, і однією з таких моделей є партисипаторна демократія. Ця модель передбачає, що активна участь громадян у процесі прийняття рішень є ключовою змінною, оскільки вона сприяє не лише більшій підзвітності та прозорості влади, але й зміцненню громадянського суспільства. У межах партисипаторної демократії інститути влади зобов'язані створювати умови для участі громадян, що включає доступ до інформації, громадські консультації, можливості для самоорганізації та ініціювання громадських обговорень.

Концепція партисипативної демократії займала і нині займає значне місце в теоретичних розробках, є предметом дослідження багатьох праць, а відповідний концепт розглядається як участь громадян у процесі здійснення публічно-владних функцій в активній та пасивній формах. Однак це поняття, в тому числі, включає також формати діяльності, що передбачають кооперацію з виборними органами влади та їх посадовими особами.

Авторами партисипаторної теоретичної моделі демократії є низка науковців, які розробляли ідеї залучення громадян до процесів прийняття рішень, підвищення їхньої участі у публічному управлінні та зміцнення демократичних інститутів.

Значним досягненням наукової думки для розвитку партисипативної демократії стали дослідження Д. Дьюї, який сформулював базові постулати, що отримали розвиток у процесі розробки прогресивних підходів й теорій демократії. Виходячи з того, що демократія є не лише домінуванням позиції більшості, але й має власні механізми досягнення влади більшістю, велике значення мають громадські обговорення, дебати та дискусії, в ході яких «домовляються» між собою різні соціальні спільноти [66].

Керол Пейтман – авторка роботи *"Participation and Democratic Theory"* (1970), яка є одним із основоположних текстів у розробці

партиципаторної теорії демократії. Вона обґрунтувала необхідність участі громадян не лише у виборах, але й у повсякденних управлінських процесах [72].

Одними із багатьох послідовників теорії партиципаторної демократії були дослідники Пітер Бігельбауера та Янус Гансена, які в своїй роботі «Демократична теорія і громадянська участь: моделі демократії в оцінці громадської участі в науці та технологіях» проаналізували, як різні теорії демократії впливають на оцінку процесів громадської участі, зокрема у сфері політики, науки і технологій. Автори досліджували, як норми представницької та прямої моделей демократії визначають демократичну легітимність участі громадян. Представницька демократія, на їх переконання, акцентує увагу на ролі обраних посадовців та інституційних структур у прийнятті рішень. Це більше схоже на концепцію елітарної демократії. Пряма демократія цінує безпосередню участь громадян у формуванні політики. В роботі на конкретних кейсах розглядались приклади, зокрема у сфері ксенотрансплантації, які демонструють, що успішність участі громадян залежить як від дизайну процесів, так і від якості інституційного контексту [60].

Робота П. Бігельбауера і Й. Гансена " сприяла розширенню досліджень у сфері участі громадян у формуванні політики, зокрема щодо технаукових питань. Це підштовхнуло до розвитку наукового напрямку, який розглядає різні моделі демократії, аналізує практики участі громадян та оцінює, наскільки ці моделі сприяють більш інклюзивному прийняттю рішень у науці й технологіях.

Послідовниками цих ідей можна назвати дослідників в галузі технологічної оцінки (technology assessment), демократизації політики та громадської участі, зокрема: Ф.Фішера, який досліджував демократизацію експертизи політики; А. Веале, яка вивчала вплив оцінки регуляторного впливу на участь громадян; Б. Преїнзака та інших, що працюють у сфері залучення громадськості до політики науки і технологій [60].

Ці роботи допомагають зрозуміти важливість участі громадян як у демократичних процесах, так і в специфічних галузях, таких як регулювання наукових інновацій чи управління ризиками технологій.

Бенджамін Барбер (Benjamin Barber) – у своїй книзі "Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age" запропонував концепцію сильної демократії, де громадяни активно залучені до прийняття рішень через громадські асамблеї, консультації та інші форми прямої участі [72].

Шеррі Арнштейн, авторка "*Ladder of Citizen Participation*" (1969), у якій вона розробила модель рівнів участі громадян, від маніпуляції до повноцінного партнерства [57].

Інша важлива модель, яка включає політичну участь як основний елемент, це—деліберативна демократія. Вона робить акцент на колективному обговоренні та дебатах, де громадяни мають змогу взаємодіяти та разом обговорювати політичні рішення, перш ніж вони будуть ухвалені. Ця модель підтримує ідею, що обговорення та обмін думками між громадянами та представниками влади сприяє виробленню більш обґрунтованих і легітимних рішень. Деліберативна демократія, як концепція, була розроблена завдяки внеску низки провідних теоретиків. Основні автори, які сформували її основи:

Юрген Габермас вважається одним із засновників деліберативної демократії. У своїй теорії комунікативної дії та роботі "*The Structural Transformation of the Public Sphere*" він обґрунтував ідею, що демократичні процеси повинні ґрунтуватися на раціональних публічних дискусіях та аргументованому обговоренні в громадській сфері [69].

Джон Роулз (John Rawls) – у своїй праці "*Political Liberalism*" він висунув концепцію "публічного розуму" як основи демократичних рішень, яка акцентує на важливості відкритого обговорення в пошуку справедливих рішень [75].

Джеймс Фішкін (James Fishkin) – популяризував ідею "деліберативного опитування" як методу збору громадської думки через структуровані дискусії, надаючи учасникам можливість обговорити різні позиції та отримати більше інформації [59].

Джошуа Коен (Joshua Cohen) – запропонував основоположну концепцію деліберативної демократії, акцентуючи увагу на тому, що політична легітимність

має ґрунтуватися на вільній, відкритій і рівній участі громадян у публічному обговоренні [62].

Еймі Гутман і Деніс Томпсон - у своїй книзі *"Why Deliberative Democracy?"* розвинули ідею, що деліберація сприяє справедливості, легітимності та ефективності демократичних процесів. Автори обґрунтовують необхідність деліберативної демократії як форми демократичного врядування, заснованої на раціональному обговоренні, взаємній повазі та обґрунтуванні рішень. Ця модель допомагає подолати конфлікти та забезпечує легітимність політичних рішень у плюралістичному суспільстві. Книга акцентує увагу на важливості етичних принципів і пошуку консенсусу в політичних процесах [67].

Сеймур Мартін Ліпсет хоча не працював безпосередньо в деліберативній теорії, його дослідження демократичних цінностей і суспільної участі сприяли створенню основ для подальшого розвитку цієї концепції [1].

Ці теоретики зробили вагомий внесок у розвиток деліберативної демократії, наголошуючи на ролі відкритого, інклюзивного та аргументованого діалогу в демократичних процесах.

Таким чином, партисипаторна та деліберативна демократії передбачають значну роль громадянської участі, що, своєю чергою, допомагає посилювати демократичні процеси та робить систему більш відкритою до інтересів та потреб суспільства. Ці моделі розглядають участь громадян як фундаментальний елемент, який не лише зміцнює саму демократію, а й сприяє більшій довірі до державних інституцій[11].

Застосування принципів "Good Governance" є фундаментальним для формування ефективної державної політики, забезпечення інклюзивності та сталого розвитку в умовах глобальних викликів і трансформацій [34].

Основні принципи "Good Governance" були сформульовані експертими з питань економіки і державного управління Світового банку, Програми розвитку ООН (UNDP), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Модель "good governance" була представлена як процес управління, що базується

на принципах прозорості, підзвітності, ефективності, інклюзивності та верховенства права.

У сучасній Європі ця модель сформувалася під значним впливом концепції прав людини. Ідею "Good Governance" трактують як рамкову модель управління, яка базується на двох ключових засадах європейської державності – демократії та верховенства права.

Крім того, європейське врядування тісно пов'язане з концепціями багаторівневого управління, політичних мереж та Європейського адміністративного простору. Важливо підкреслити, що "Good Governance" не заперечує попередні управлінські моделі, а інтегрує їх у новий контекст, заснований на рівноправному партнерстві [38].

Таким чином, концепція "Good Governance" є основою європейського врядування, яке інтегрує попередні моделі управління в новий контекст рівноправного партнерства, багаторівневого управління, політичних мереж та Європейського адміністративного простору. Основу формування цих стандартів закладають рішення інституцій Європейського Союзу. Серед авторів, які досліджують європейське врядування як політико-правовий феномен, варто відзначити праці таких дослідників, як В. Серьогін та О. Гиркін, які висвітлюють важливість адаптації українського законодавства до європейських стандартів та впровадження демократичних принципів публічного управління [38].

Очевидно, що в межах виконавчої влади та її вертикалі суб'єкт-об'єктні відносини залишаються необхідними. Водночас взаємодія між органами виконавчої влади й громадянським суспільством, а також між виконавчими органами й представницькими установами чи організаціями громадянського суспільства, має будуватися на принципово нових засадах.

Перелік інструментів демократії участі дозволяє вважати Україну державою з досить різноманітними формами громадської активності. До таких інструментів відносяться громадські слухання, петиції, електронні консультації, місцеві ініціативи, громадські ради при органах влади та інші механізми, які дають громадянам можливість впливати на процес прийняття рішень і реалізацію

публічної політики. Зокрема, Україна активно розвиває цифрові платформи, такі як "Електронні петиції" та "Громадський бюджет", що дозволяють громадянам ініціювати важливі для громади проєкти та впливати на бюджетний процес.

Також поширеним є механізм участі через громадські ради, які діють при органах виконавчої влади. Ці ради забезпечують інтереси громадян у процесах консультацій, допомагаючи формувати політику у відповідності до суспільних потреб. Такі інструменти є особливо важливими в умовах демократичного розвитку, адже вони підвищують підзвітність влади та сприяють відкритості державних процесів.

Україна, таким чином, активно розвиває правове поле, що дозволяє громадянам брати участь у житті держави та впливати на прийняття рішень. Це є важливим кроком на шляху до зміцнення громадянського суспільства та демократичної системи в цілому, підтримуючи прагнення до більш інклюзивного і прозорого управління.

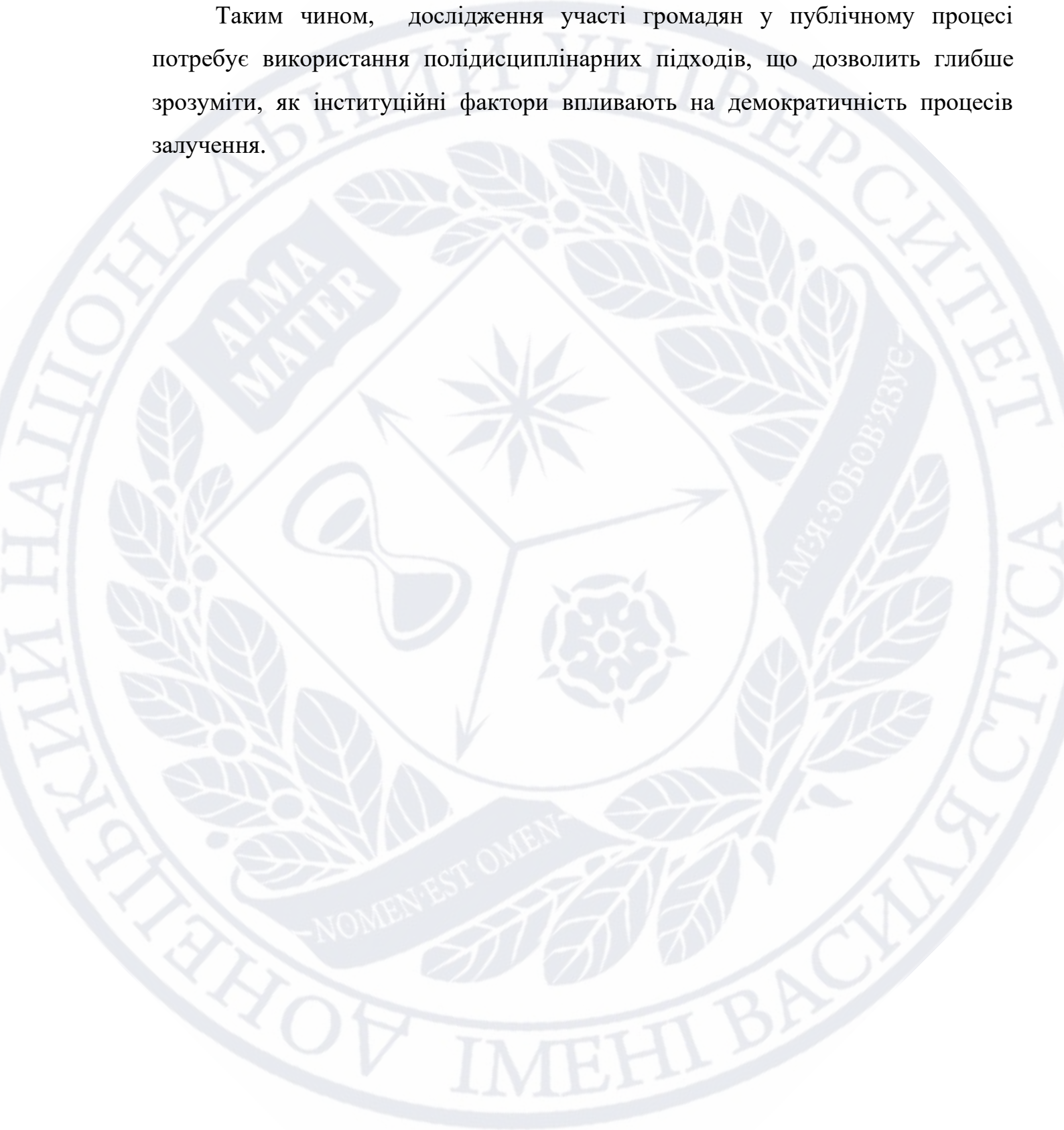
Враховуючи теоретичні концепції, які обґрунтовують участь громадян у політичних системах, слід зазначити, що автори більшою мірою спирались у своїх емпіричних поясненнях до досвіду демократичних країн, які знаходяться відносно у стабільному стані. Наш національний досвід має набагато складну історію формування традиції участі, що значною мірою фактором війни.

На підставі всього вищезначеного в роботі була запропонована авторська інтегрована модель громадської участі в умовах кризового середовища

Концептуально її можна представити наступним чином: інтегрована модель громадської участі — це поєднання нормативних, структурних і функціональних складових, яке дозволяє ефективно залучати громадянське суспільство до вирішення нагальних проблем у складних умовах, таких як війна, природні катаклізми чи економічна криза. Така модель може допомогти у дослідженні участі громадянського суспільства в процесі прийняття державних рішень. Ідеальна форма моделі базується на принципах "Good Governance" і спрямована на посилення синергії між державними органами, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та громадянами, що сприяє

оперативності, прозорості та довготривалим результатам у публічному управлінні.

Таким чином, дослідження участі громадян у публічному процесі потребує використання полідисциплінарних підходів, що дозволить глибше зрозуміти, як інституційні фактори впливають на демократичність процесів залучення.

РОЗДІЛ 2. ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНІ, СТРУКТУРНІ, ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ

Підвищення рейтингу громадянського суспільства в Україні за даними «Freedom House» у 2023 році з 5 до 5,5 свідчить про зростання його впливу в умовах надзвичайних ситуацій, таких як війна. Це є підтвердженням важливої ролі громадського сектору, який забезпечує ефективне реагування на гуманітарні виклики та сприяє реалізації реформ. В емпіричному розділі було представлено дослідження участі громадян в умовах воєнного стану в Україні за допомогою розробленої авторської інтегрованої моделі.

Об'єднання трьох складових у рамках інтегрованої моделі дозволило комплексно дослідити громадську участь в умовах кризового для подітичної системи становища, забезпечуючи її ефективність через узгодженість таких складових як: норми, структури і функції.

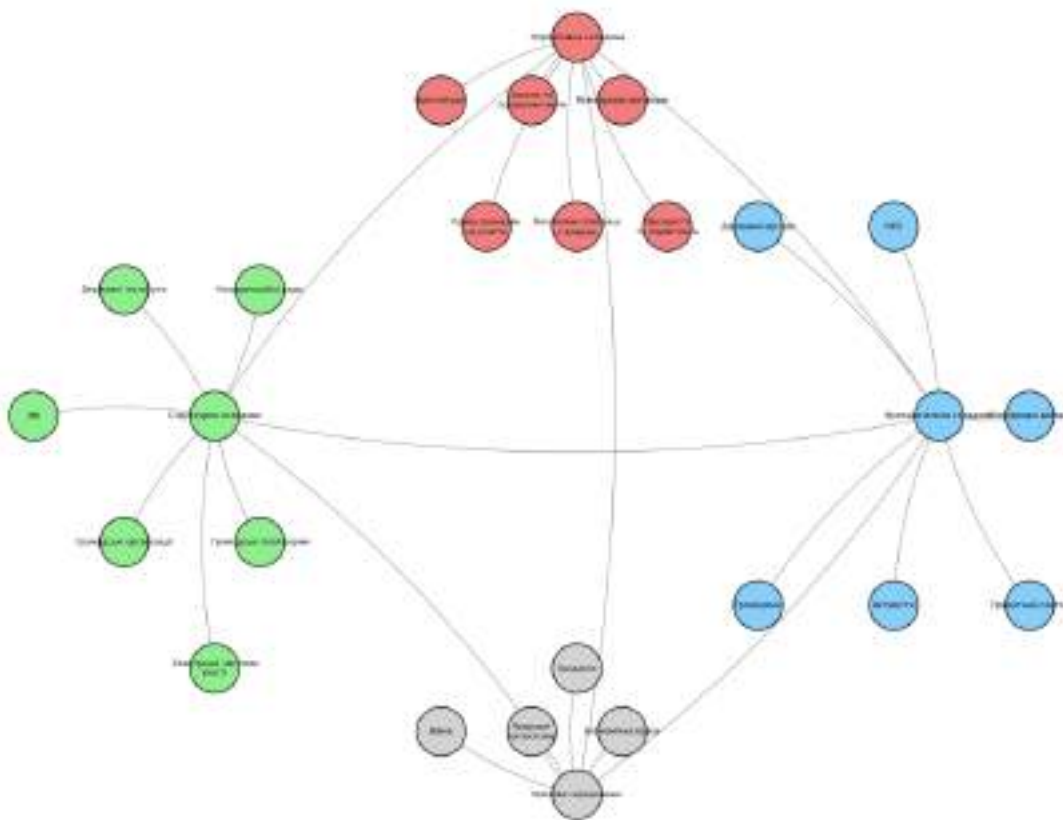
Нормативна складова забезпечує правову основу для участі громадян у процесах прийняття рішень, включає закони та підзаконні акти, які визначають права громадян на участь, механізми співпраці громадянського сектору з владою та прозорість ухвалених рішень.

Структурна складова включає інституції, які забезпечують платформу для взаємодії, такі як координаційні ради, громадські платформи чи електронні системи участі, формує інфраструктуру для включення громадян у процеси прийняття рішень.

Функціональна складова охоплює механізми взаємодії та моделі координації між різними суб'єктами публічного управління, передбачає розподіл ролей між державними органами, НУО, міжнародними донорами та активістами.

Отже, за вищевикладеним алгоритмом і концептуальною логікою моделі спробуємо надати комплексну оцінку участі громадськості в Україні в умовах війни та надати спробу пояснити можливість адаптації моделі до сучасних умов.

Інтегрована модель громадської участі

Джерело: авторська модель

Для аналізу відповідно критеріям моделі необхідно звернути увагу на зміну тенденції у якості громадського сектору протягом 2022 -24 рр. Для емпіричного аналізу політичної участі громадян в умовах воєнного стану, необхідно диференціювати їх за логікою впливу наслідків від війни на громади.

В роботі було використано типологію громад запропоновану у дослідницькому проєкті “Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення” (квітень-травень 2023 року):

1. умовно безпечні громади, які не зазнали значних негативних наслідків від війни;

2. умовно безпечні громади, що зазнали після 24 лютого 2024 року значного погіршення демографічної ситуації та/або значного соціально-економічного навантаження внаслідок необхідності допомагати значній кількості ВПО;
3. умовно безпечні громади, які зазнавали часткових обстрілів та руйнувань;
4. громади, що зазнали значних руйнувань внаслідок обстрілів, проте знаходяться на значній відстані від лінії фронту;
5. прикордонні з росією громади;
6. прифронтові громади;
7. громади, через які проходила лінія фронту;
8. деокуповані громади, що не перебували в тривалій окупації;
9. деокуповані громади, що перебували в тривалій окупації [15].

Створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи, самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, налагодження взаємодії між громадянами та органами державної влади, органами місцевого самоврядування є метою Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки (2021) [52]. Розпорядженням уряду України від 14 лютого 2023 р. було затверджено План заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки [50] (далі – План). Було зафіксовано понад 50 заходів, спрямованих на забезпечення ефективних процедур громадської участі в розробленні й реалізації державної політики, створення належних умов для подальшого інституційного розвитку організацій громадянського суспільства, упровадження новацій.

У Плані передбачені завдання, покликані сприяти діяльності організацій громадянського суспільства попри виклики воєнного часу, гуманітарні наслідки через російську воєнну агресію, зокрема йдеться про:

- забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні й реалізації державної політики на національному й регіональному рівнях, а також у розв'язанні питань місцевого значення;
- створення сприятливих умов для подальшого інституційного розвитку громадянського суспільства;
- стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України[50].

В українському законодавстві відсутній універсальний закон, який би охоплював усі процедури громадської участі. Основні форми залучення громадян на місцевому рівні визначаються у статутах і положеннях громад, а також у таких законах:

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»[25],
- Закон України «Про органи самоорганізації населення»[26],
- Закон України «Про звернення громадян»[24],
- Закон України «Про статус депутатів місцевих рад»[29],
- Закон України "Про публічні консультації"[28].

Аналіз моніторингу законодавчих ініціатив вказує на те, що в умовах воєнного стану активізувалась участь у нормотворчій діяльності держави. Зокрема, Верховна Рада України упродовж 2022 року, від моменту початку повномасштабної агресії, розглянула й ухвалила понад 400 законопроектів та постанов, які забезпечували вирішення різноманітних питань, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності української держави, її функціонуванням, забезпеченням прав, свобод і законних інтересів громадян [40]. Зокрема, під впливом позиції громадянського суспільства України ухвалювалися такі закони як: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» 3 березня 2022 року No 2108-IX; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони вигоовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» 3

березня 2022 року No 2109-IX; Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» 3 березня 2022 року No 2114-IX та інші [23].

Таким чином, громадська участь не обмежується лише виборами голови громади та депутатів, проведення яких заборонено під час воєнного стану. Громадяни також мають право на вільний доступ до інформації про діяльність місцевої влади, можливість відвідувати засідання органів місцевого самоврядування, подавати електронні петиції, брати участь у громадських слуханнях тощо. Які з цих форм участі залишаються доступними під час воєнного стану, а які тимчасово обмежені, розглянемо далі. Дивись Додаток А.

Місцевий референдум (ст. 7) – форма прямого волевиявлення мешканців громади. На референдумі можуть розглядатися будь-які питання, окрім тих, які заборонені Конституцією (питання податків, бюджету та амністії) та які належать до повноважень державної влади, а не місцевої. Наприклад, місцевим референдумом у громаді може вирішуватися питання ліквідації чи реорганізації комунальних навчальних закладів, затвердження статуту громади чи змін до нього, програми розвитку громади, дострокового припинення повноважень голови громади тощо[33].

Рішення, які приймаються місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання. Але організувати та реалізувати його проведення не так просто. Для цього потрібна ініціативна група громадян, збір підписів серед виборців, фінансові ресурси для його організації.

Проте на сьогодні проведення референдуму неможливе із двох причин. По-перше, в Україні діє воєнний стан, в умовах якого забороняється проведення виборів, а референдуми є їхнім різновидом. По-друге, наразі інститут місцевого референдуму у національному законодавстві згадується фрагментарно в окремих законодавчих актах, оскільки у 2012 році втратив чинність основний закон «Про всеукраїнський та місцевий референдуми» [40]. Тому щодо процедурних аспектів проведення цієї форми участі утворився правовий вакуум. У ЗУ «Про місцеве самоврядування» зазначається про те, що порядок призначення і проведення місцевого референдуму, перелік питань

визначаються законом про референдуми. Проте цього закону на сьогодні немає. У Верховній Раді є зареєстрований ще у 2021 році законопроект № 5512 «Про місцевий референдум», але його не ухвалено досі[40].

Загальні збори громадян (ст. 8) передбачають безпосередню участь громадян у вирішенні питань місцевого значення. Наприклад, це можуть бути збори мешканців під'їзду, вулиці, мікрорайону для обговорення проблем своєї території, внесення пропозицій до органів місцевого самоврядування, обговорення проектів рішень ради. На зборах громадяни можуть вимагати від органів місцевого самоврядування звіти та заходи щодо проблемних питань (наприклад, щодо стану навколишнього середовища, забезпечення соціальними послугами різних категорій громади, благоустрою тощо). Порядок проведення загальних зборів громадян визначається статутом конкретної територіальної громади. Будь-який мешканець громади може ініціювати загальні збори, якщо виникла потреба у вирішенні питання чи створення будинкових комітетів (наприклад, ОСББ). Якщо мешканець громади ініціює такі збори, то повідомлення разом із порядком денним надсилається до місцевої ради, публікується на офіційному веб-сайті, поширюється у ЗМІ [40].

У період воєнного стану цей інструмент участі офіційно працює. Єдине, можуть виникнути труднощі в організації зборів, особливо у тих громадах, де значна кількість мешканців виїхали у безпечніші регіони. Рішення загальних зборів громадян повинні розглядатися органами місцевого самоврядування. Якщо ж місцева влада вирішить не враховувати рішення загальних зборів, то вона має надати аргументовану відповідь про відмову у прийнятті такого рішення.

Місцеві ініціативи (ст. 9) – право членів територіальної громади ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, яке відноситься до місцевого самоврядування. Це можуть бути питання щодо земельних відносин, соціальних, адміністративних, освітніх, медичних послуг тощо. Наприклад, ініціативи про створення комунального центру реабілітації ветеранів, недопущення забудови міста, висадження дерев вздовж вулиці, розвиток транспортної інфраструктури,

проведення ремонту освітнього закладу тощо. Місцеві ініціативи також можуть стосуватися складу комісій ради – наприклад, можна вносити пропозиції щодо змін до персонального складу комісії і виключення певного депутата, якщо мешканці громади йому не довіряють. Фактично, через місцеві ініціативи мешканці громади можуть готувати проекти рішень, як це роблять депутати, і які обов'язково мають розглядатися на сесії ради[40].

У період воєнного стану цей інструмент участі є доступним для мешканців громад навіть у ситуації, якщо засідання ради не є гласним. Питання ініціативної групи попередньо вноситься у порядок денний засідання, повідомляється про день засідання і обов'язково обговорюється всіма членами ради за участі цієї групи.

Громадські слухання (ст. 13) – право територіальної громади проводити зустрічі з депутатами ради або посадовими особами. Це свого роду публічні збори для обміну думок, на яких громадяни можуть висловитися щодо проблемних питань, а представники ОМС – почути потреби мешканців громади.

Наприклад, перед прийняттям рішення щодо побудови сміттєпереробного заводу ОМС може організувати громадські слухання, щоб отримати зворотній зв'язок від мешканців щодо цього. Таким чином, громадські слухання є не просто інструментом інформування мешканців громади про актуальні питання, а й залучення громадян до вирішення місцевих проблем [40].

Громадські слухання проводяться не рідше 1 разу на рік, хоча на практиці ця вимога закону не завжди діє. Усі пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, обов'язково повинні розглядатися органами місцевого самоврядування [40].

У період воєнного стану організувати та провести громадські слухання може бути складно. Насамперед тому, що представники ОМС сьогодні вирішують нагальні питання, пов'язані із військовими потребами, ВПО, гуманітарною допомогою. Або ж консультації з громадськістю проводяться неформально чи в онлайн-форматі. Громади використовують для цього онлайн-платформи – e-DEM, google-форми, чат-бот Дія. Наприклад, у Калуській і

Червоноградській громадах використовували такі формати участі для перейменування вулиць.

Консультативні опитування громадян (ст. 43) – форма участі, яка застосовується для виявлення думки мешканців щодо потреб, проблем громади. Районні й обласні ради на своїх пленарних засіданнях приймають рішення за пропозицією територіальних громад щодо проведення такого опитування. Результати цього опитування враховуються у прийнятті відповідних рішень. Здебільшого таке опитування передбачає однозначні відповіді – «так» або «ні» – та стосуються якихось конкретних проблем. Консультативне опитування громадян є гнучким, оскільки може проводитися для окремого будинку, кварталу, вулиці – все варіюється залежно від рішення місцевої влади. Таке опитування займає небагато часу, і учасники опитування мають разово відповідати на питання. Обмежень щодо системності проведення таких опитувань немає – вони можуть відбуватися залежно від виникнення запитів. Наприклад, якщо існують дискусії навколо певного проекту рішень ради щодо благоустрою, озеленення, місцевої інфраструктури, безпеки навколишнього середовища тощо [40].

Прийнятий Закон України «Про публічні консультації» (20 червня 2024 року) [28] регулює проведення консультацій з громадськістю щодо розробки, формування та впровадження державної політики у відповідних сферах, а також вирішення питань місцевого значення шляхом створення проектів програмних документів та нормативно-правових актів, з метою узгодження інтересів громадськості та приватного сектору. Цей закон встановлює обов'язок органів виконавчої влади і місцевого самоврядування проводити консультації з громадськістю перед ухваленням управлінських рішень [28].

Закон передбачає три форми консультацій: електронні, адресні та публічні обговорення. Основними принципами такого виду участі є: включення широкого кола зацікавлених сторін у прийнятті рішень; прозорість і доступність процесу консультацій) [54].

Постанова Кабінету Міністрів №996: Ця постанова визначає порядок проведення консультацій із громадськістю, зобов'язуючи уряд враховувати думки громадян. Документ передбачає механізми участі в ухваленні стратегічних і регуляторних рішень, забезпечуючи прозорість процесу.

Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", який регулює порядок підготовки проєктів нормативно-правових актів, які можуть впливати на господарську діяльність, з урахуванням громадських обговорень [19].

До суб'єктів, відповідальних за проведення таких консультацій, належать:

- народні депутати України та профільні комітети Верховної Ради України;
- Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, а також місцеві державні адміністрації;
- органи влади Автономної Республіки Крим;
- органи місцевого самоврядування;
- державні колегіальні органи, які беруть участь у формуванні та/або реалізації державної політики;
- Національний банк України;
- інші державні органи, що виконують владні повноваження згідно із законодавством;
- підприємства, установи, організації та саморегулівні організації, яким законом надано відповідні владні повноваження [42].

Органи самоорганізації населення (ст. 14) створюються для вирішення окремих питань місцевого значення. Ці органи можуть бути наділені власними фінансами, майном, повноваженнями. А створюються вони за ініціативою жителів будинку, кварталу, вулиці, мікрорайону)[28].

Умовно, мешканці населеного пункту створенням таких органів можуть прямо впливати на рішення ради та проводити моніторинг щодо їхнього виконання. Це, фактично, – інструмент прямої демократії. Є чимало прикладів питань, які можуть вирішуватися органами самоорганізації населення.

Наприклад, планується зведення житлового комплексу, але його будівництво не погоджували з місцевими мешканцями, які живуть у тому районі. У такому разі мешканці можуть самоорганізуватися і вирішувати питання самостійно. Тут теж створення вуличних комітетів сприяє просуванню питання у ЗМІ та на рівень ОМС [28].

Є й інші випадки, коли можуть створюватися органи самоорганізації населення. Наприклад, якщо у погано облаштованому кварталі громади є активна частина мешканців – вони можуть об'єднатися для системного просування своїх ідей.

Об'єднання в ОСН має подвійну перевагу – його діяльність може підсилювати роботу депутатів округу, а може бути спротивом, якщо депутат зловживає своїми повноваженнями і витрачає бюджетні ресурси на власні потреби. Округ, за яким закріплений депутат, є зазвичай більшим, ніж вулиця, будинок чи квартал. Тому часто депутату може не вистачати ресурсу і часу, щоб лобіювати певне рішення на користь громади або навіть дослідити проблему глибше. Відповідно, у цьому випадку ефективним буде квартальний чи вуличний комітети, які, по суті, виконують роль депутатів, пропонуючи рішення проблем. Єдине, звісно, ініціатори з органів самоорганізації населення не можуть голосувати у раді за ці рішення [41].

Створення ОСН може бути особливо ефективним у процесі відновлення територій, адже їхня діяльність стосується різних сфер. Враховуючи те, що ОСН разом з депутатами представляють жителів вулиці, будинку, кварталу тощо, їхня ініціатива може мінімізувати ризики зловживань та корупції. Ще однією перевагою функціонування такого органу у процесі відновлення територій є можливість залучення фінансування, оскільки ОСН фінансуються не тільки коштами місцевого бюджету, але і добровільними внесками осіб та іншими надходженнями, які не заборонені законодавством.

Звернення громадян – викладені у письмовій або усній формі пропозиції, заяви і скарги, електронні петиції. Звернення можуть стосуватися будь-якого питання, яке турбує мешканців громади або потребує негайного вирішення. У

період воєнного стану ця форма участі є поширеною, оскільки значно збільшилася кількість осіб, які потребують консультацій щодо соціальних послуг, відновлення житла тощо. У деяких регіонах створили спеціальні центри надання консультативної допомоги (наприклад, у Львові функціонує Міський центр підтримки ВПО [39]. Ще одна форма громадської участі – доручення виборців своєму депутату місцевої ради – регламентована ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад» [29]. Виборці можуть подавати своєму депутатові місцевої ради доручення на зборах, під час його звітів чи зустрічей з ним. Ці доручення стосуються будь-яких питань і потреб відповідного до виборчого округу чи громади в цілому (наприклад, ремонту доріг, відновлення освітнього закладу тощо). Таке доручення має бути підтримано (шляхом голосування) більшістю присутніх на зустрічі (зборах). Депутат повинен донести зміст доручення місцевій раді, і відповідно до наявних ресурсів приймається рішення щодо його реалізації. Цей інструмент дозволяє об'єднувати зусилля всієї громади для виконання доручення, оскільки участь у реалізації можуть брати як виборці округу, так і ОСН.

Отже, національне законодавство, воєнний стан та обмеження, пов'язані з ним, не забороняють повної участі громадян у місцевому самоврядуванні. Більше того, у Верховній Раді на сьогодні прийнятий у першому читанні законопроект «Про внесення змін до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування», за яким покращується процедура організації форм участі. Тому навіть у сьогоднішніх умовах для органів місцевого самоврядування важливим є не відмовлятися від використання інструментів участі громади, які формально затверджені у їхніх статутах чи положеннях. Залежно від рівня безпеки і можливостей кожного регіону можна використовувати гнучкі форми участі – електронні консультації з громадськістю, дистанційні конференції, опитування мешканців тощо. Такі механізми участі, окрім їхньої доступності, покращать якість рішень відповідно до потреб різних соціальних категорій, адже у регіонах збільшилася кількість ВПО, відбулася релокація бізнесу, виникла

необхідність перерозподілу бюджетів, залучення додаткових ресурсів тощо. Це вимагає посиленої взаємодії з громадою [41].

Правова основа місцевого самоврядування в Україні базується на Конституції та низці законів, які визначають права територіальних громад і механізми їх реалізації. Згідно з частиною 1 статті 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом громадян територіальної громади—жителів села, селища чи міста, а також добровільних об'єднань громад для самостійного вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законів України [33].

Згідно з частиною 3 цієї статті, місцеве самоврядування здійснюється як безпосередньо громадою, так і через органи місцевого самоврядування, такі як сільські, селищні та міські ради та їх виконавчі органи. Частина 6 статті 140 Конституції передбачає, що органи місцевого самоврядування мають право на ініціативу створення органів самоорганізації населення, таких як будинкові, вуличні та квартальні органи, з частковим наданням їм компетенції та фінансування [33].

Згідно зі статтею 146 Конституції України, питання організації та діяльності місцевого самоврядування, а також відповідальності його органів та посадових осіб визначаються законом. [33]. Основним нормативно-правовим актом, що регулює місцеве самоврядування, є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21 травня 1997 року [44].

Цей Закон визначає територіальну громаду як сукупність жителів, що проживають в межах села, селища чи міста, а також об'єднаних в громаду кількох населених пунктів. У статті 1 Закону встановлено, що місцевий референдум є основною формою прийняття рішень з питань місцевого самоврядування, а загальні збори громадян—це зібрання жителів для вирішення місцевих проблем [44].

Закон також визначає право громадян на участь у місцевому самоврядуванні через сільські, селищні, міські ради, їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси громад.

Важливими інструментами місцевої демократії є місцеві референдуми, загальні збори, місцеві ініціативи та громадські слухання, які регулюються відповідними статтями Закону [44].

Одним із важливих інструментів участі громадян є електронні петиції, що регулюються Законом України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 2 жовтня 1996 року. Ці петиції дають змогу громадянам звертатися до органів місцевого самоврядування з питаннями, що їх турбують [24].

Принципи демократичної участі на місцевому рівні також визначаються Рекомендацією Rec (2001)19 Комітету Міністрів Ради Європи, що містить 13 основних принципів, зокрема гарантування доступу до інформації, сприяння культурі демократичної участі та забезпечення рівних можливостей для всіх категорій громадян [54].

У свою чергу, правова основа воєнного стану в Україні регулюється Законом України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12 травня 2015 року, що визначає порядок введення та скасування воєнного стану, а також обмеження прав і свобод громадян в умовах воєнного стану. Цей закон дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування вживати необхідних заходів для забезпечення національної безпеки, водночас тимчасово обмежуючи права, такі як участь у референдумах, проведення мітингів, зборів та інших масових заходів, що можуть бути обмежені в умовах воєнного стану [27].

Таким чином, система місцевого самоврядування в Україні та її функціонування в умовах воєнного стану підпорядкована відповідним законодавчим актам, які гарантують права громадян, але дозволяють тимчасово вводити обмеження для забезпечення безпеки та стабільності в державі [6].

Порівняльна таблиця ілюструє, як під час воєнного стану використання інструментів місцевої демократії залежить від забезпечення безпеки, наявності технічних ресурсів та можливостей для організації дистанційних форм участі. (Див табл. №1,2).

Таблиця №1

Інструмент	Використання у мирний час	Використання під час воєнного стану
Місцеві вибори	Чергові місцеві вибори призначаються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень обраних рад, голів.	Заборонено під час дії воєнного стану. Верховна Рада повинна призначити вибори не пізніше ніж через 90 днів після його припинення або скасування.
Місцевий референдум	Місцевий референдум проводиться для вирішення питань місцевого значення, але наразі відсутнє правове регулювання для його організації та проведення.	Проведення заборонено під час воєнного стану, як і в мирний час (через відсутність закону).
Загальні збори громадян	Проводяться для обговорення питань місцевого значення. Порядок проведення регулюється Положенням від 1993 року та статутами територіальних громад.	Можливе проведення за відсутності заборони від військового командування. Потрібно завчасно повідомити органи місцевого самоврядування, а також отримати дозвіл та забезпечити безпеку зібрань. Якщо це неможливо, варто використовувати альтернативні засоби вирішення питань.
Місцеві ініціативи	Можливість внесення місцевих ініціатив на розгляд ради. Обов'язковий розгляд на відкритому засіданні за участю ініціативної групи.	Може бути ускладнено через відсутність кворуму або проведення дистанційних засідань. Ч. 10 ст. 9 Закону № 389 не вимагає публічного оголошення проєктів актів та зняття певних зобов'язань під час воєнного стану.
Громадські слухання	Проводяться для зустрічей з депутатами та посадовцями місцевого самоврядування з питань місцевого значення. Пропозиції обов'язково розглядаються органами місцевого самоврядування.	Допустимі за умови забезпечення безпеки. Рекомендується проводити дистанційно (за наявності відповідних положень у локальних актах). За необхідності до статутів громад можуть бути внесені зміни для забезпечення дистанційних слухань.
Електронні петиції	Громадяни можуть подавати електронні	Законодавчо використання не обмежується, але можливість

	петиції до органів місцевого самоврядування через офіційні веб-сайти. Петиції підлягають розгляду у встановлений строк, а інформація про початок розгляду оприлюднюється.	подання може залежати від технічних умов, зокрема доступу до інтернету та функціонування офіційних сайтів місцевих органів.
--	---	---

Джерело: розробка автора.

За даними дослідження, найчастіше використовували наступні форми громадської участі: особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС, місцеві ініціативи, запити на доступ до інформації, звернення громадян до органів місцевого самоврядування, електронні петиції та консультації з громадськістю наживо. Посередньо використовуваними зазначено: громадський бюджет, доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями, збори жителів за місцем проживання та самоорганізація з сусідами. Див. Додаток А,В.

Форми участі в умовах війни

№	Форми громадської участі	Кількість виборів (N=145)	%
1	Особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС	79	54%
2	Місцеві ініціативи	66	46%
3	Запити на доступ до інформації	62	43%
4	Звернення громадян до органів місцевого самоврядування	58	40%
5	Електронні петиції	53	37%
6	Консультації з громадськістю наживо	48	33%
7	Громадський бюджет	48	33%
8	Доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями	43	30%
9	Збори жителів за місцем проживання	40	28%
10	Самоорганізація з сусідами	40	28%
11	Громадські слухання	29	20%
12	Консультації з громадськістю онлайн	29	20%
13	Утворення та функціонування органів самоорганізації населення	28	19%
14	Функціонування Громадських рад	28	19%
15	Громадська експертиза	16	11%

1. Джерело: Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» URL: <http://surl.li/qcnfzt>

Функціональний аспект інтегрованої моделі включає в себе комунікативні платформи, які забезпечують взаємодію різних акторів публічного процесу відповідно до своїх ресурсних можливостей. З початком у 2022 року повномасштабного вторгнення були впроваджені нові платформи, але і старі продовжували свою діяльність з новими функціями і ефективністю. Так, наприклад, була цифрова платформа "Дія" є однією з ключових цифрових ініціатив України, що спрямована на інтеграцію громадян до процесів державного управління та надання їм доступу до публічних послуг. Вона дозволяє: подавати електронні петиції та брати участь у голосуваннях щодо ключових питань; отримувати інформацію про державні проекти; реєструвати пошкоджене майно чи подавати заявки на підтримку підприємцям, особливо в умовах війни [48].

Ще однією можливістю участі стало більше у зв'язку із тим, що 29 червня, Верховна Рада України ухвалила в другому читанні законопроект №9165. Він

надає громадянам України можливість самостійно обирати в Дія проєкти розвитку власних регіонів, які будуть профінансовані з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР)" [48].

Платформа Дія також слугує інструментом для цифрової освіти, забезпечуючи доступ до курсів та тренінгів з цифрової грамотності через ініціативу "Дія. Цифрова освіта"

Ще один інститут, який вже існував до початку воєнного стану – це громадські ради при органах державної влади. 16 серпня 2022 р. Урядом було внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», якою, зокрема, унормовуються питання формування та діяльності громадських рад при центральних та місцевих органах виконавчої влади під час воєнного стану. Таке «рішення стало відповіддю на звернення органів виконавчої влади та представників громадськості про виникнення проблемних питань у функціонуванні громадських рад після введення в Україні воєнного стану: неможливість подання документів для участі в установчих зборах інститутами громадянського суспільства з усієї території України; складність перевірки інформації про такі інститути через обмеження доступу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; ризики, пов'язані з оприлюдненням персональних даних учасників установчих зборів, висвітленням діяльності громадської ради на офіційному веб-сайті органу, забезпеченням доступу членів ради до приміщення органу, у тому числі для проведення її засідань тощо». Прийняті зміни передбачають, що на період воєнного стану: формування нового складу громадської ради має здійснюватися органом виконавчої влади через шість місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану; продовжується строк повноважень діючих громадських рад до затвердження їх нового складу; встановлюється можливість обмеження за рішенням органу виконавчої влади доступу членів громадської ради до приміщень, в яких розміщений орган,

залучення до роботи ради працівників органу, оприлюднення інформації про діяльність громадської ради.

Розглядаючи функціональний аспект інтегрованої моделі важливо включити в аналіз взаємодію громадського сектору з міжнародними структурами. Міжнародна підтримка є особливо актуальною у контексті війни в Україні, що вимагає адаптації підходів до управління та посилення участі громад у прийнятті рішень. Міжнародні організації, такі як ООН, Світовий банк, Європейський Союз, а також регіональні інституції, продовжують підтримувати розвиток інструментів публічної участі, зокрема через впровадження програм сталого розвитку, фінансування локальних ініціатив і навчання.

Наприклад, Програма ООН із розвитку (UNDP) активно підтримує партисипаторні підходи через проєкти, спрямовані на інтеграцію громад у процеси прийняття рішень, залучення маргіналізованих груп і побудову сталих соціальних інституцій. Європейська комісія впроваджує проєкти з розвитку громадянської активності в рамках програм «Горизонт Європа» і «Європейський соціальний фонд», підкреслюючи важливість «багаторівневого управління» (multi-level governance). Інструменти, такі як партисипативний бюджет, стали невід'ємною частиною місцевого управління, сприяючи прозорості та залученню мешканців до розподілу ресурсів. USAID виділило понад \$200 мільйонів на розвиток демократії, прав людини та врядування в Україні. Ці кошти спрямовані на підвищення прозорості, ефективності державних установ і зміцнення зв'язків між владою та громадянами, особливо через місцеві ініціативи та волонтерські проєкти [77]. Міжнародний республіканський інститут (IRI) підтримав 1,778 місцевих урядовців України, зокрема жінок-лідерів, шляхом навчань і семінарів, спрямованих на розробку стратегій для вирішення питань, пов'язаних із воєнними викликами. Одним із результатів стала реалізація 10 політичних рекомендацій для місцевих громад, таких як створення бізнес-інкубаторів, програм підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та центрів для ветеранів. ЄС фінансує локальні ініціативи через програми на кшталт «U-LEAD з Європою», що допомагають громадам покращити адміністративні послуги та

співпрацю з місцевими жителями. Також ЄС підтримує розвиток партисипативних бюджетів, щоб залучити громадян до прийняття рішень щодо використання місцевих ресурсів. Ці приклади демонструють вагомий внесок міжнародних організацій у підвищення спроможності громад працювати у партнерстві з органами влади.

Система координації волонтерських ініціатив через ЮНІСЕФ Організація "ЮНІСЕФ Спільно" активно сприяє підтримці постраждалих дітей в Україні через низку ініціатив. Наприклад, програму грошової допомоги, яка охоплює понад 50 тисяч сімей з дітьми. Це забезпечує адресну підтримку багатодітним родинам і родинам із дітьми з інвалідністю. Додатково ЮНІСЕФ працює над інформаційною безпекою, створюючи матеріали з мінної небезпеки та підтримуючи волонтерські об'єднання для забезпечення життєво необхідних потреб дітей і їхніх батьків [46].

Платформа RISE Україна об'єднує громадські організації, уряди, донорів та приватний сектор для координації зусиль у відновленні інфраструктури в Україні. Вона забезпечує прозорість, цифровізацію процесів і партнерство між різними суб'єктами для створення стійких моделей відбудови, включаючи партисипативне залучення місцевих громад до ухвалення рішень щодо їхнього майбутнього [32].

Таким чином, ці приклади демонструють, як інституційні механізми, структурно-функціональні можливості акторів публічного поля політики, які регулюються на законодавчому рівні, можуть сприяти підвищенню ефективності партисипативного управління, особливо в умовах кризи. Вони забезпечують платформи для активної взаємодії громадян із владою, сприяючи спільному вирішенню нагальних проблем. Проте існує великий обсяг проблем у кожній сфері.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПРАКТИК ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дослідницький проєкт “Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення”, ініційований ICAP Єднання та виконаний Київським міжнародним інститутом соціології в рамках великого проєкту “Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України”, який реалізувався ICAP Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД), Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ), Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) у квітні-травні 2023 року підтверджує значну роль громадянського суспільства в умовах війни. За підрахунками дослідників, у 22 напрямках разом із іншими акторами працюють організації громадянського суспільства. Це, зокрема, оцінювання масштабу пошкоджень і потреб України внаслідок війни, створення цифрових продуктів/інформаційних систем, аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення, відбудова та ремонт житла та інфраструктури, адвокація принципів «зеленого відновлення», експертна підтримка центральної влади та ОМС у процесі відновлення та інше [15]. Див. Додаток Н,І.

Загалом у 2023 р. в Україні спостерігалось зменшення рівня довіри до соціальних та політичних інститутів. Як наслідок, половина українців, які брали участь в опитуваннях, вважають, що громадські організації в розв’язанні соціальних проблем є набагато ефективнішими, ніж урядові та бізнесові структури [15].

Опитування, яке проводилось в період з 11 по 30 червня 2022 року, де основними суб’єктами, які взяли участь в опитуванні були громадські об’єднання, благодійні організації, волонтери та активні жителі, продемонструвало, що 60% опитаних зазначили, що не припинили свою активну громадську діяльність через початок війни, хоч при тому 43% зауважили, що їм

довелося частково змінити профіль власної громадської діяльності, а повністю його змінили 17% опитаних; втім 33% не змінювали зовсім [15].

Зміна профілю діяльності сталася на користь допомоги ТРО, ВПО та іншим постраждалим від війни (що очікувано). Серед типів інституцій громадянського суспільства, які зазначили зміну діяльності переважають громадські та волонтерські організації та благодійні фонди. Власне 13 респондентів у переліку проблем, якими вони наразі опікуються в громаді зазначили війну та відповідно допомогу внутрішньо-переміщеним особам, пораненим та військовим, членам їхніх сімей. В цілому ж, проблеми, що спонукають опитаних до активної громадської участі – це екологічні та освіта (зазначили 55 і 57 опитаних відповідно), молодіжні ініціативи (54 особа), проблеми комунальної сфери (50 осіб). Дещо менше було зазначено проблематику публічних просторів (44 особи), питання правозахисту (43), прибудинково-квартирні питання зазначили і культурно-мистецьку сферу по 37 людей кожному. Наступними більш-менш чисельними були питання будівництва (28) та захисту тварин (17) [15].

Отже, опитані переважно зосереджені на питаннях екології і публічних просторів, молоді, комунальної сфери та питань правозахисту, а також актуальними питаннями війни (її факту та поточних наслідків) [15].

Найчастіше використовували наступні форми громадської участі: особисті контакти та неформальні звернення до посадовців ОМС, місцеві ініціативи, запити на доступ до інформації, звернення громадян до органів місцевого самоврядування, електронні петиції та консультації з громадськістю наживо. Посередньо використовуваними зазначено: громадський бюджет, доручення депутату/особистий прийом депутатом, мером, іншими посадовцями, збори жителів за місцем проживання та самоорганізація з сусідами. Найменш використовуваною є громадська експертиза.

На запитання «Чи відомі Вам випадки обмежень органами місцевого самоврядування використання інструментів громадської участі під час воєнного стану?» більшість опитаних відповіла, що – ні (84 відповіді, що становить 58% опитаних) [13]. Див. Додаток С,D,E.

Інструменти залучення громадян, що використовуються для прийняття важливих рішень у громаді:

Найчастіше в громадах використовують наступні форми громадської участі: громадські слухання, проведення круглих столів, конференцій, робочих груп, консультацій з громадськістю та загальних зборів. Посередньо застосовується електронна петиція, інструмент місцевих ініціатив, бюджет участі, різні форми опитування, включаючи електронні, та громадські ради.

Лише п'ята частина опитаних зазначили про впровадження конкурсів проєктів для місцевих громадських організацій чи підтримку діяльності органів самоорганізації населення. Найменше застосовується інструмент громадської експертизи. 2% опитаних зазначили, що не використовують жоден із зазначених механізмів участі [13].

Суттєвих обмежень зазнали інструменти залучення жителів до процесів ухвалення рішень. Особливо це стосується тих інструментів, які передбачають проведення зборів громадян - громадських слухань, загальних зборів чи навіть круглих столів для обговорень. Це пов'язано з тим, що відповідно до частини першої статті 19 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" передбачається заборона проведення страйків, масових зібрань та акцій. Відповідно більшість органів місцевого самоврядування трактує цю норму як пряму заборону на проведення будь-яких зборів жителів, включаючи і механізми залучення до вирішення місцевих питань. Хоча, під час воєнного стану залишається можливість проводити громадські слухання чи загальні збори мешканців за місцем проживання за погодженням з місцевою військовою адміністрацією [13].

Крім того, у жовтні 2022 року Кабінет Міністрів України вніс зміни до Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проєктів містобудівної документації на місцевому рівні. В документі підтверджується можливість проведення громадських слухань в офлайн-форматі, але також введено можливість проведення громадських слухань в режимі відеоконференції.

В цих умовах зростає значення електронних інструментів залучення громадян до вирішення питань місцевого значення. Передусім мова йде про електронну петицію, як інструмент колективного онлайн-звернення жителів громади щодо проблемних питань та пропозицій щодо їх вирішення [13].

Крім петицій в онлайн можна перенести проведення круглий столів, конференцій, роботу консультативно-дорадчих органів (громадських рад чи експертних комісій). Проводити різні форми електронних опитувань щодо актуальних питань життя громади чи проєктів рішень ради на офіційному сайті, соціальних мережах і месенджерах або через Google-форми. Навіть звітування місцевого голови і депутатів ради можна провести онлайн, якщо безпекова ситуація не дозволяє безпосереднє спілкування з жителями. Проєкти міжнародної технічної допомоги пропонують безкоштовні для громад рішення щодо запровадження електронної демократії, варто лише мати політичну волю для її втілення. На сайті https://e-dem.ua/about_us можна побачити дані участі громадян в різних формах участі та їх результативність на листопад 2024 року: вирішених питань за даними 101 міста України 31445, місцеві петиції 25431, консультації з громадськістю 3625 та інші показники[13]. Див. Додаток F,G.

В громадах фактично припинилася реалізація успішного інструменту залучення мешканців - громадський бюджет. Один з найуспішніших механізмів місцевої демократії - бюджет участі сьогодні майже не реалізується в громадах. Це пов'язано з пріоритетністю фінансування завдань, пов'язаних з обороною країни. Вказує на це і законодавче поле - 11 березня 2022 року була прийнята Постанова КМУ N 252 “Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану”, яка дозволяє перенаправляти кошти місцевих бюджетів на протидію російській агресії. Також припинення конкурсів громадського бюджету або відтермінування реалізації проєктів бюджетів участі у громадах пов'язане з тим, що казначейська служба не пропускає подібні статті видатків місцевих бюджетів, керуючись Постановою КМУ від 09.06.2021 р. N590 “Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану” [13].

Підтвердженням цього є результати дослідження як українські міста проводили громадський бюджет у 2023-2024 роках, яке проводилось в рамках Програми «Прозорі міста». З'ясувалося, що тільки у 8 із 100 досліджуваних муніципалітетів громадяни можуть впливати на розподіл частини бюджету [1413]. Див. Додаток 6-9.

Громадський бюджет надає громадянам можливість безпосередньо впливати на розподіл частини місцевого бюджету. У містах, де його проводять, будь-який мешканець може пропонувати свої ідеї щодо покращення життя в громаді, брати участь у конкурсі, залучати мешканців до його підтримки та спостерігати, як його проєкт реалізують [14, 13].

Повномасштабна війна суттєво вплинула на всі сфери життя українців, у тому числі і на процес громадського бюджетування. Станом на листопад серед 100 досліджуваних міст бюджет участі у 2023-2024 роках провели лише у 8 містах. Йдеться про Вінницю, Володимир, Івано-Франківськ, Кам'янське, Луцьк, Тернопіль, Умань та Хмельницький [14, 13].

У Вінниці, Володимирі, Кам'янському та Тернополі у 2023 році тільки приймали проєкти, а у 2024 – у Хмельницькому та Умані. Водночас у Луцьку та Івано-Франківську громадський бюджет повною мірою реалізовували протягом обидвох років. Див. Додаток F,G.

Більшість міст, які продовжили залучати громаду до бюджетного процесу, розташовані у центральній та західній частинах країни. Крім того, ініціативи від громадян фінансувалися переважно обласними центрами та великими містами, що можна пояснити більшою економічною спроможністю. Водночас фінансовий фактор не завжди є вирішальним, про що свідчить приклад Володимира та Кам'янського, де бюджет участі проводився у 2023 році.

Воєнний стан вплинув не лише на географію, а й на тематику проєктів. Якщо раніше мешканці міст частіше пропонували проєкти з благоустрою, культури та спорту, то зараз пріоритети змінилися. Майже всі міста, які проводять громадський бюджет, мають проєкти, що стосуються: підтримки сил оборони (закупівля дронів, евакуаційної техніки, пристроїв радіоелектронної

боротьби, плетіння маскувальних сіток), облаштування укриттів цивільного захисту, розробки курсів самооборони для цивільного населення, соціально-психологічної підтримки ВПО, реабілітації ветеранів, службовців сил безпеки й оборони, а також членів родин загиблих учасників бойових дій.

Одна з рекомендацій програми – замість повного скасування бюджету участі, міста можуть скоротити його розмір і сфокусуватися на менших проєктах, що потребують менше ресурсів, але все одно приносять користь громаді. Це дозволить зберегти участь громадян у процесі, при цьому не створюючи надмірного фінансового навантаження на бюджет міста.

Також бюджет участі можна спрямувати на вирішення нагальних воєнних проблем, наприклад, підтримка ветеранів, переселенців, відновлення невеликих об'єктів інфраструктури, реконструкція «цивільних» приміщень під нові виклики або задля підвищення енергоефективності.

Ще одне дослідження “Розвиток громадянського суспільства в умовах війни: рекомендації для міжнародних партнерів” дає нам підстави стверджувати про активізацію діяльності громадських об'єднань в умовах війни [49].

Після початку повномасштабного вторгнення громадські організації почали на різних рівнях вирішувати проблеми, із якими зіткнулася країна:

- “Антикорупційний штаб” створив проєкт “Карта руйнувань і відновлення”, де збирається інформація про пошкоджені об'єкти та роботи з відновлення [49];
- Київська школа економіки та інші українські організації запустили проєкт “росія заплатить” для фіксації матеріальних збитків, завданих Україні [49];

Коаліція RISE Ukraine спільно з державними органами створила національну цифрову екосистему для підзвітнього управління відбудовою DREAM, яка допомагає відслідковувати реконструкційні проєкти [32].

У рамках проведеного опитування 87 громадських організацій було визначено, що більшість із них працюють у галузях освіти, децентралізації та місцевого самоврядування, ВПО та справ ветеранів [49].

Поряд із реалізацією власних проєктів, низка НУО досягла значних результатів у виконанні ключових завдань: фонд “Відважні” залучив понад 2 000 волонтерів до розчищення завалів та відновлення понад 130 соціальних об’єктів;

центр підтримки соціальної дії “Єднання” надав допомогу понад 200 переселенцям одразу після конфлікту та продовжує фінансувати грантові ініціативи для переселенців, які працюють на деокупованих територіях; громадське об’єднання “Освіторія” швидко відновило навчальний процес у 46 школах, пошкоджених війною.

Також, дослідники констатували більш широкую мережевізацію та співпрацю між НУО. Близько половини опитаних НУО заявили про належність до коаліцій, найбільш активними були визначені:

- RISE Ukraine — об’єднання близько 50 громадських організацій, яке працює над забезпеченням прозорості та підзвітності процесів відновлення через розробку цифрових рішень і залучення громадськості. Серед досягнень коаліції – створення електронної системи управління відновленням DREAM, що сприяє відкритості та зрозумілості процесів, а також покращення взаємодії між урядовими органами та громадськістю.
- (Resilience, Reconstruction, and Relief for Ukraine) — консорціум із чотирьох аналітичних центрів, які працюють над екологічним, справедливим і людиноорієнтованим відновленням. Їхні успіхи включають збір коштів для України та створення Ukraine Recovery Cookbook — документа, що описує принципи відновлення країни [1].
- Реанімаційний Пакет Реформ — коаліція 26 організацій, спрямована на розробку та впровадження реформ. Серед ключових досягнень – підготовка експертних рекомендацій до Плану відновлення України, представленого на Конференції з відновлення 2022 року, а також ефективна адвокація інтересів громадянського суспільства [32].

У дослідженні експертами були розроблені рекомендації для міжнародних партнерів щодо розвитку українського громадянського суспільства:

1. Надати можливість спільноті українських НУО бути присутніми в будь-якому донорському координаційному механізмі, який підтримує відновлення України;
2. Надати підтримку з розбудови потенціалу для професіоналізації ініціатив НУО, пов'язаних із відновленням;
3. Створити систему відбору кваліфікованих виконавців;
4. Занурюватися в український контекст через коаліції НУО та локалізацію допомоги;
5. Працювати з громадянським суспільством України, щоб зробити реконструкцію найбільш прозорою за всю історію;
6. Наполягати на співпраці з українськими НУО [49].

Національні аналітичні центри продовжують працювати над посиленням спроможності громад, удосконаленням партисипативних практик та взаємодії жителів громад між собою та з органами влади. Мета таких ініціатив – це підтримати розвиток ефективних неформальних практик громадської участі у місцевому розвитку, поширити знання про такі практики та зробити можливим покращення взаємодії між представниками органів місцевого самоврядування, активістами і активістками, організаціями громадянського суспільства та мешканцями і мешканками громад [32].

Таким чином, дослідження дозволяє стверджувати, що громадська участь в умовах війни відіграє ключову роль у відновленні та підтримці стабільності. Завдяки активній діяльності НУО, такі завдання, як розчищення завалів, допомога переселенцям, відновлення інфраструктури та навчальних закладів, реалізуються оперативно та ефективно. Мережевізація і коаліційна співпраця, як у випадку RISE Ukraine, RRR4U та Реанімаційного Пакету Реформ, посилюють вплив громадських ініціатив, роблять процес відновлення прозорішим і сприяють консолідації зусиль для подолання викликів. Це підтверджує, що залучення громадськості є важливим елементом розробки і впровадження стійких рішень у кризових умовах.

Участь громадського сектору в умовах воєнного стану характеризується як потенціалом, так і численними проблемами, які стосуються інституційних, нормативно-правових та організаційних аспектів.

В першу чергу необхідно виокремити проблеми в інституційній сфері. Так, слід визначити, що поки не існує чіткої державної стратегії співпраці з громадським сектором у надзвичайних умовах. Також спостерігається недостатня координація між державними органами та громадськими організаціями, що призводить до дублювання функцій та нераціонального використання ресурсів. Ще однією проблемою є локалізованість багатьох громадських ініціатив, що обмежує їх вплив на системному рівні.

У нормативно-правовій сфері можемо відмітити: недостатнє правове врегулювання діяльності громадських організацій у сфері підтримки оборони та гуманітарного реагування; відсутність інституціоналізованих механізмів залучення громадського сектору до прийняття рішень в умовах воєнного стану; необхідність адаптації законодавства щодо фінансування, оподаткування та управління благодійними фондами в умовах війни.

Організаційні проблеми: обмежені фінансові ресурси, що не дозволяють повною мірою реалізовувати ініціативи; виснаженість людського капіталу через тривалу кризу; залежність від зовнішньої фінансової допомоги, яка може бути нестабільною.

В результаті було узагальнено ключові проблеми та конкретизовано напрямки їх вирішення для забезпечення ефективної співпраці громадського сектору та держави в умовах війни. *Дивись Таблиця №2*

Таблиця 2

Проблеми та рекомендації для вирішення участі громадського сектору в умовах війни в Україні

Проблема	Рекомендація
Відсутність державної стратегії співпраці з	Розробити національну стратегію партнерства з громадськими організаціями, включивши механізми координації.

Проблема	Рекомендація
громадським сектором у надзвичайних умовах	
Недостатня координація між державними органами та громадськими організаціями	Створити єдину координаційну платформу для обміну інформацією між НУО та державними органами.
Незадовільне правове регулювання діяльності громадського сектору в умовах війни	Адаптувати законодавство щодо участі громадських організацій у оборонних, соціальних і гуманітарних питаннях.
Обмеженість фінансових ресурсів у громадському секторі	Запровадити державну підтримку для стратегічно важливих НУО та спростити доступ до міжнародних грантів.
Виснаженість людського капіталу через тривалі навантаження	Розробити програми психологічної підтримки та професійного навчання для представників громадського сектору.
Залежність від зовнішньої фінансової допомоги	Створити механізми довгострокового фінансування через державно-приватне партнерство.
Дублювання функцій різними організаціями	Встановити механізм розподілу завдань між НУО на основі їхньої спеціалізації та регіональної представленості.
Обмежена локалізованість багатьох ініціатив	Запровадити систему державного сприяння масштабуванню локальних ініціатив на національний рівень.
Відсутність інституціоналізованих механізмів залучення громадськості до прийняття рішень	Інституціоналізувати консультативні ради при органах державної влади для включення представників НУО.
Проблеми щодо залучення волонтерів через тривалість війни	Запровадити програми мотивації для волонтерів, включаючи освітні пільги та державні нагороди.

Джерело: авторська розробка

ВИСНОВКИ

Воєнний стан в Україні, запроваджений через збройну агресію, поставив перед суспільством нові виклики, які потребують швидкого реагування та залучення всіх наявних ресурсів. Громадський сектор, представлений громадськими організаціями, благодійними фондами та активістами, став ключовим суб'єктом підтримки держави, військових, переселенців та постраждалих громад. Його участь у соціально-економічних, гуманітарних та оборонних процесах є надзвичайно важливою для забезпечення стійкості суспільства в умовах війни.

Наукова розробка громадської участі перебуває в стані активного розвитку, що зумовлено появою нових викликів (цифровізація, глобальні кризи) та необхідністю вдосконалення існуючих моделей участі. Особливу увагу заслуговують адаптивні моделі участі в умовах нестабільності та кризових ситуацій.

Міжнародні організації активно підтримують Україну у зміцненні демократичних процесів та залученні громадян до співуправління, особливо в умовах війни.

Отже, *інтегрована модель громадської участі* є критично важливою в умовах кризового середовища, оскільки вона поєднує найкращі практики публічного управління, враховуючи нормативний, структурний та функціональний виміри. Впровадження такої моделі може значно покращити ефективність дій у складних умовах, таких як війна, зберігаючи принципи демократичності та прозорості.

Основні складові моделі: нормативна, структурна і функціональна. Отже, за допомогою різних емпіричних даних було підтверджено важливість нормативної бази для забезпечення правового поля участі громадян у процесах ухвалення рішень. Наприклад, для розширення можливостей участі громадськості в управлінських процесах в умовах воєнного стану в Україні важливу роль відіграють нормативні акти, які регулюють механізми залучення

громадян до ухвалення рішень. Реалізація цих законів сприятиме більшій довірі громадян до влади та ефективнішій співпраці громадянського суспільства з державою. Також застосування цих нормативних актів формує інституційну основу для інтеграції громадянського суспільства у процеси управління, особливо в умовах кризи. Це дозволяє розвивати дієві форми комунікації між владою і громадянськістю, що є важливим для продовження розвитку демократичних процесів.

Рекомендації для *нормативної складової* можна виокремити наступні:

- удосконалення законодавчої бази щодо збільшення можливостей для громад впливати на публічні процеси;
- адаптація законодавства щодо участі громадських організацій у оборонних, соціальних і гуманітарних питаннях. наприклад, розширення норм щодо електронної участі.
- Впровадження обов'язкового моніторингу виконання законодавчих норм у всіх сферах.
- Внести зміни до законодавства, що регулює діяльність громадських рад та платформ електронної участі, з урахуванням викликів воєнного стану.

Структурна складова, яка представлені інституціями, що формують інфраструктуру для громадської участі і мають забезпечувати платформу для систематичної взаємодії між владою та громадянськістю

У період воєнного стану в Україні інституції, що забезпечують громадську участь, адаптували свою діяльність до нових реалій. Були утворені або продовжили в новій якості різні за механізмами платформи для взаємодії акторів публічного процесу. Прикладом цифрової платформи можна вважати "Дію", яка забезпечила можливість швидкого доступу громадян до державних послуг та участі в громадських ініціативах. Наприклад, через платформу можна подавати петиції, голосувати за місцеві ініціативи або повідомляти про пошкоджену інфраструктуру. Координаційні платформи: RISE Ukraine, яка об'єднує зусилля різних суб'єктів для планування і прозорості реалізації

відбудовчих проектів. Інститут громадських рад при державних органах, який адаптувався і продемонстрував в певних сферах свою ефективність в умовах війни. Наприклад, Громадська рада при Міністерстві відновлення, яка забезпечила прозорість та участь громадян у розробленні планів відбудови. Платформи глобального і регіонального співробітництва, які включають міжнародного ініціативних партнерів: ООН, ЄС та інші організації підтримували громадянські ініціативи та створювали можливості для участі населення через фінансування програм відновлення.

В результаті можна констатувати, що фактично інституційні платформи сприяли залученню громадян до процесів співуправління, що сприяє формуванню більш прозорих і підзвітних механізмів управління. Розвинулась сфера цифрової інфраструктури (інноваційна платформа "Дія"), що зробило можливим швидкий і ефективний обмін інформацією в умовах складних безпекових умов.

Загалом, структурна складова під час воєнного стану довела свою ефективність, але вимагає подальшого вдосконалення для забезпечення сталого розвитку громад і потребує врахування наступних запропонованих рекомендацій:

- Посилення інклюзивності, що передбачає забезпечення доступу до цифрових платформ для населення, яке має обмежений доступ до інтернету або цифрових пристроїв. Розширити можливості участі для вразливих груп населення, таких як переселенці чи люди з інвалідністю.
- Встановити механізм розподілу завдань між НУО на основі їхньої спеціалізації та регіональної представленості.
- Інституціоналізувати консультативні ради при органах державної влади для включення представників НУО.
- Запровадити державну підтримку для стратегічно важливих НУО та спростити доступ до міжнародних грантів.
- Розширення функціоналу платформ для інтеграції механізмів громадського контролю за реалізацією рішень.

- Створення мобільних координаційних груп у громадах, які постраждали від війни.

- Продовжувати співпрацю з міжнародними організаціями для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури громадської участі.

- Підтримка довгострокових ініціатив з перспективою на повоєнний період. Розробити стратегії для збереження та розвитку партисипативних практик у період післявоєнного відновлення.

Функціональна складова включала аналіз засвідчії різних суб'єктів у публічному управлінні, яка базується на чіткому розподілі ролей і ефективних механізмах координації. Оскільки функціональна зміцнення механізмів прозорості, наприклад, через впровадження системи електронного обліку коштів і ресурсів. Створення постійно діючих консультаційних органів між державними органами, НУО та міжнародними донорами.

Можливість адаптації моделі до кризових умов (у випадку України до воєнного стану):

1. Інтегрована модель здатна швидко змінювати процедури та механізми відповідно до динамічної ситуації, створювати тимчасові інституції (спеціальні органи або мобільні групи) для оперативного реагування. Наприклад централізовані штаби волонтерів у перші місяці війни в Україні.

2. Модель відповідає принципам "Good Governance", а саме прозорості і підзвітності. Реалізація може відбуватись на підставі застосування інноваційних електронних інструментів: для надання послуг, для е-участі в публічних процесах, для моніторингу для контролю за витратами та результатами дій. Серед таких інституцій можна назвати "Дію", електронну систему DREAM, яка сприяє прозорості процесу відновлення України та інші.

3. Модель орієнтована на зовнішніх акторів, інтеграцію в міжнародні структури (міжнародні організації, держави, які активно допомагають Україні в умовах війни). Також Україна відкрита для використання успішних практик інших країн, таких як механізми посткризового відновлення після катастроф.

Наприклад модель громадської участі в Японії після землетрусу в 2011 році, яка активно залучала місцеві громади до процесу відновлення.

4. Модель сприяє продовженню формування публічного поля політики. Забезпечує більш широку залученість громадськості до управлінських процесів, підвищує ефективність прийняття рішень завдяки врахуванню різних точок зору, сприяє сталості результатів, оскільки громадськість стає активним учасником реалізації стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Батанов О. В., Кравченко, В. В., Приходько, Х. В. Партиципативна демократія в системі місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання. *Аспекти публічного управління*, 2(9-10), С. 12-28. 2014. URL: <https://doi.org/10.15421/151463>
2. Бень Я. В. Методологія дослідження механізмів реалізації демократії участі в умовах воєнного стану в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, №3 (21), 2023. С. 143-153. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-143-153](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-143-153)
3. Бусел В. Т. (Ред.). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005.
4. Веб-платформа URL: «Єдина платформа місцевої електронної демократії» https://e-dem.ua/about_us
5. Верховна Рада України ухвалила законопроект, який дозволить українцям обрати за допомогою «Дії» проекти розвитку власних громад.. <http://surl.li/gafqos>
6. Використання інструментів місцевої демократії під час дії воєнного стану. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <http://surl.li/glsshx>
7. Вплив війни: прифронтові громади та їх стійкість. URL: <http://surl.li/czncgv>
8. Ганжук, О. А. Теоретико-правові та компаративні аспекти концепту демократії участі як однієї з політико-правових засад муніципальної влади. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. № 33. С. 60-69.
9. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів. 2006. 330с.
10. Гвоздік О., Черногуб Н., Кебало В., Петренко-Лисак А. «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні». Рада Європи, 2022. 40 с. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3737> (дата звернення: 20.11.2024).

11. Гордон М. В., Оленцевич Н. В., Колісник І. О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. Державне управління: удосконалення та розвиток. Дніпро, № 3. 2018. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1207>.
12. Громадянське суспільство України в умовах війни. Грудень-січень 2022. Київ. URL: <http://surl.li/fjhqrg>
13. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» 2023. Київ. URL: <http://surl.li/qcnfzt>
14. Дослідження «Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни» URL: <http://surl.li/wwrobw>
15. Дослідження ініціатив у сфері відновлення_2023 проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у квітні-травні 2023 року підтверджує значну роль громадянського суспільства. <http://surl.li/udaufq>
16. Євдокімов О.В. Проблеми розвитку відокремлених територіальних громад. Бізнес Інформ. 2018. № 5. С. 100–104.
17. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія від 15. 10.1985 року. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text).
18. Журавель Я., Кравченко В. Розвиток партисипативної демократії – важливий фактор вдосконалення управління в об'єднаних територіальних громадах. *Аспекти публічного управління*. 2019. № 7(3). С. 59-65. URL: <https://doi.org/10.15421/151917>
19. Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" Документ 1160-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 24.12.2023, підстава - [3498-IX](#) URL: <http://surl.li/ssylcb>
20. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони вигоовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» 3 березня 2022 року No 2109-IX. Документ 2109-IX, чинний, поточна редакція — Редакція від 31.03.2023, підстава - [2849-IX](#) URL: <http://surl.li/uvkksh>

21. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Документ 2108-IX, чинний, поточна редакція. Прийняття від 03.03.2022 URL: <http://surl.li/gtiwhd>

22. Закон України «Про всеукраїнський та місцевий референдуми» Документ 1286-XII, втратив чинність, поточна редакція — Втрата чинності від 28.11.2012, підстава - [5475-VI](#) URL: <http://surl.li/unetru>

23. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» 3 березня 2022 року Документ 2114-IX, чинний, поточна редакція — Редакція від 25.11.2024, підстава - [3899-IX](#) No 2114-IX. URL: <http://surl.li/tjemtv>

24. Закон України «Про звернення громадян». Документ 393/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 31.12.2023, підстава - [2801-IX](#). URL: <http://surl.li/qifscy>

25. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Документ 280/97-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 15.11.2024, підстава - [4017-IX](#) URL: <http://surl.li/uybjfz>

26. Закон України «Про органи самоорганізації населення». Документ 2625-III, чинний, поточна редакція — Редакція від 15.11.2024, підстава - [4017-IX](#) URL: <http://surl.li/ziraaf>

27. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12 травня 2015 року Документ 389-VIII, чинний, поточна редакція — Редакція від 27.07.2024, підстава - [3817-IX](#) URL: <http://surl.li/eyariv>

28. Закон України «Про публічні консультації» Документ 3841-IX, набирає чинності, поточна редакція — Прийняття від 20.06.2024 URL: <http://surl.li/gvfvas>

29. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад». Документ 93-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 31.03.2023, підстава - [2849-IX](#) URL: <http://surl.li/yuddtk>

30. Запрошення до подання грантових пропозицій у межах проєкту «Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні» URL: <http://surl.li/lvugmf>

31. Зарічний О.А. Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.01; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 229 с.

32. Коаліція RISE Ukraine URL: <https://www.rise.org.ua/ua>

33. Конституція України.Х.: Фоліо, 2006. 45 с.

34. Концепція взаємодії держави і громадянського суспільства; Ін-т громадян. сусп-ва. URL: www.csi.org.ua

35. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні / Центр політико-правових реформ. URL: www.pravo.org.ua

36. Корж І. Ф. Європейські принципи партисипативної демократії та їх впровадження в Україні. Інформація і право. 2022. № 1(40). С. 35-45. URL: [doi: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1\(40\).254340](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1(40).254340)

37. Котляревська Г.М. Адміністративно-правове забезпечення механізму звернення громадян в Україні: дис. на здобуття наукового ступеня докт. юрид. наук; спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020. 434 с.

38. Мельниченко Б. Сучасна парадигма публічного управління: практичний вимір для України. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: *Юридичні науки*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. № 1 (29). С. 104–109.

39. Міський центр підтримки вимушено переміщених осіб у Львові. URL: <https://city-adm.lviv.ua/help>

40. Моніторинг прийнятих законодавчих актів та постанов Верховної Ради України. Державна аудиторська служба України. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/>

41. Народовладдя на місцях під час воєнного стану. URL: <http://surl.li/htvfzc>
42. Новели Закону України «Про публічні консультації». URL: <http://surl.li/axuvta>
43. Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). URL: <http://surl.li/rciqrr>
44. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. URL: <http://surl.li/izkacn>
45. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. / В.Потапенко, Ю.Тищенко, Ю.Каплан та ін.; заг. ред. Ю.Каплан. Київ: НІСД, 2022. 56с. (Серія «Гуманітарний розвиток»).
46. Програма грошової допомоги “СПІЛЬНО “від ЮНІСЕФ URL: <http://surl.li/bfsrua>
47. Рижук Ю. М. Громадська участь в умовах воєнного стану в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. №7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-01-12>
48. Розвиток громад: Рада ухвалила закон про голосування в «Дії «за проєкти URL: <http://surl.li/djrqnnd>
49. Розвиток громадянського суспільства в умовах війни: рекомендації для міжнародних партнерів <http://surl.li/xbfbxx>
50. Розпорядження КМУ Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. URL: <http://surl.li/amtsyj>
51. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023 – 2024 роках <http://surl.li/dyvmkg>

52. Указ президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» URL: <http://surl.li/qvux>
53. Урядом врегульовано питання функціонування громадських рад під час воєнного стану URL: <http://surl.li/frfbhp>
54. Центр Дослідження Законодавства України. Київ. URL:<https://ualaw.org>
55. Шумляєва І., Лисиця О. Теоретичні підходи до партисипативної демократії на місцевому рівні. *Аспекти публічного управління* Том 12. №. 2 .2024. С.57-68.
56. Allegretti,G., Cabanes, Y. *Participatory Budgeting in Europe: Democracy and Public Services in the Age of Austerity*. Farnham: Ashgate, 2015.
57. Arnstein S. *A Ladder of Citizen Participation*. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 1969, pp. 216–224.
58. Barber B. *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*.1984. ISBN 978-0-520-05115-7
59. Bauman Z. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000.
60. Biegelbauer P, Hansen J. Democratic theory and citizen participation: democracy models in the evaluation of public participation in science and technology *Science and Public Policy*. Volume 38.Issue 8.October 2011.Pages 589–597. URL:<https://doi.org/10.3152/030234211X13092649606404>
61. Castells M. *The Rise of the Network Society*. Malden: Blackwell, 1996
62. Cohen J. *Deliberation and Democratic Legitimacy*. HablinA.,PettitB. *The Good Polity*. Oxford. 1989. URL:<https://philosophyfaculty.ucsd.edu/fac>
63. Coleman S. *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice, and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
64. Council of Europe Office in Ukraine. URL: <http://surl.li/dhekcmm>
65. Dahl R. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press, 1971.

66. Dewey J. *The Public and Its Problems*. Ohio University Press. Athens, 1954. Reprint. NY: Henry Holt, 1927. 242 p.
67. Gutmann, A., Thompson, D. *Why Deliberative Democracy?*. Princeton University Press. 2004. DOI: 10.1515/9781400826339.
68. Habermas J. Faktizität und Geltung
URL:http://www.gleichsatz.de/kago/xzp/habermas_faktungel-tung.pdf
69. Habermas J. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: MIT Press, 1989 (originally published in German in 1962).
70. Howard P. N. *The Digital Origins of Dictatorship and Democracy: Information Technology and Political Islam*. New York: Oxford University Press, 2010.
71. Osborn D., Gaebler T. *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. New York: Addison-Wesley, 1992.
72. Pateman C. *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970).
73. Pierre J., Peters, G. *Governance, Politics, and the State*. London: Palgrave Macmillan, 2000.
74. Putnam R. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000.
75. Rawls, J. *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press, 1971.
76. Solnit, R. *A Paradise Built in Hell: The Extraordinary Communities That Arise in Disaster*. New York: Viking, 2009.
77. United States Announces \$203 Million in Additional Democracy, Human Rights, and Governance Assistance to Support the People of Ukraine URL: <http://surl.li/sqpeyb>

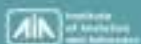
ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

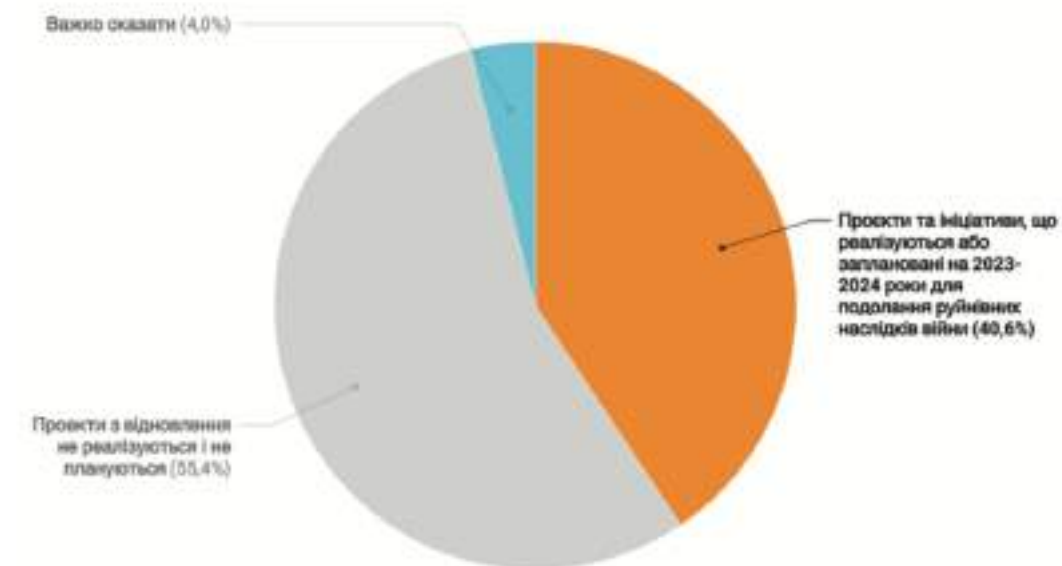

Форми участі НУО у відновленні

Інструмент роботи	Кількість відповідей
Організація публічних заходів	49 / 18,9%
Висвітлення інформації	47 / 18,1%
Проведення досліджень	45 / 17,4%
Навчання	39 / 15,1%
Фандрайзинг коштів	27 / 10,4%
Розробка нормативних документів	24 / 9,3%
Розробка цифрових рішень	12 / 4,8%
Фізична відбудова	4 / 1,5%
Інше	12 / 4,6%

Лише 41% українських громад розпочали або запланували проекти з відновлення

Джерело: KITS survey • Створено за допомогою Datawrapper

Джерело: ДОСЛІДЖЕННЯ «ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ В УКРАЇНІ»

Участь громадянського суспільства у відновленні України

В ході дослідження ми ідентифікували 20 сфер відновлення, до яких залучене громадянське суспільство.

Сфери відновлення, до яких залучене громадське суспільство

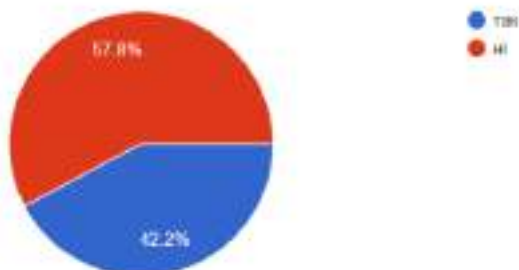
Оцінка масштабу пошкоджень та потреб
Створення ГС-систем/ПС-реєстрів
Створення цифрових продуктів/інформаційних систем
Створення аналітичних центрів
Створення маніфестів або концепцій відновлення
Створення навчальних програм для учасників відбудови
Створення аналітичних планів відновлення
Підтримка ОГС для участі у відновленні
Підтримка підприємств та бізнесу
Відбудова та ремонт житла
Допомога у відновленні критичної інфраструктури
Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури
Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
Розмінування
Стимулювання та адвокація «зеленого» відновлення
Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення
Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення
Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні
Адвокація України на міжнародному рівні
Психологічна підтримка населення

Створено за допомогою Datasnapper

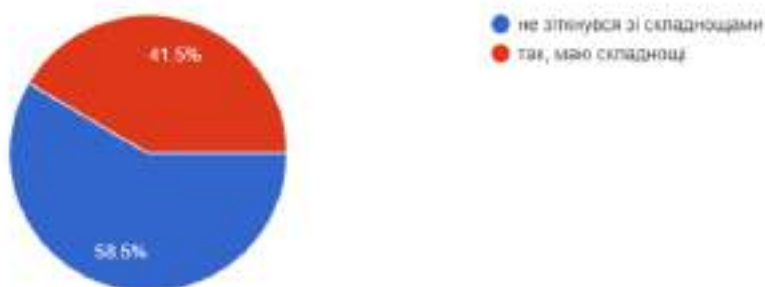
Джерело: ДОСЛІДЖЕННЯ «ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ В УКРАЇНІ»

2.3. ПРОБЛЕМИ З ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На запитання «Чи відомі Вам випадки обмежень органами місцевого самоврядування використання інструментів громадської участі під час воєнного стану?» більшість опитаних відповіла, що – ні (84 відповіді, що становить 58% опитаних).

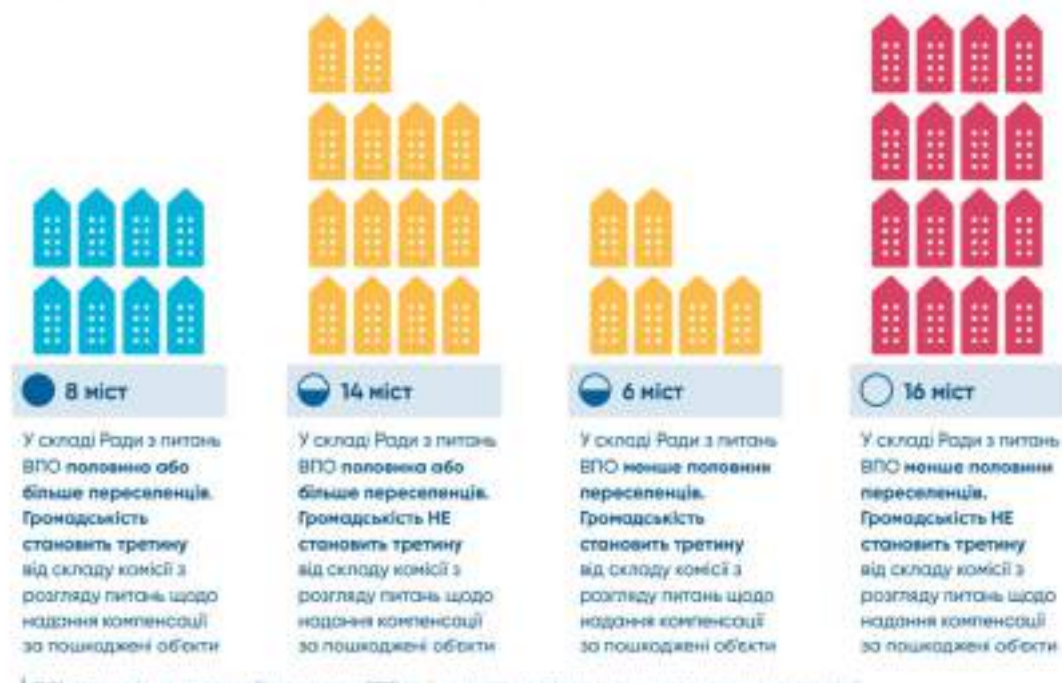

Так само на запитання «Чи зіткнулися Ви особисто зі складнощами використання інструментів громадської участі через воєнний стан в країні?» більшість опитаних так само зазначили негативну відповідь (59% - 86 опитаних зі 145).

Джерело: ДОСЛІДЖЕННЯ «ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ГРОМАДСЬКУ УЧАСТЬ В УКРАЇНІ»

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень

Джерело: Дослідження «Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни» URL:<http://surl.li/wwrobw>

Розподіл міст за категоріями прозорості

ПРОЗОРЕ МІСТО	- Дніпро - Дрогобич	Львів	Мухомів	Тернопіль
ЧАСТКОВО ПРОЗОРЕ	- Бердичів - Біла Церква - Вінниця - Володимир - Житомир - Івано-Франківськ	- Калуш - Кам'янське - Київ - Ковель - Коростень - Кропивницький	- Луцьк - Миколаїв - Одеса - Покров - Рівне - Ужгород	- Хмельницький - Червоноград - Чернівці - Чернігів - Шостка
НЕПРОЗОРЕ	- Білгород-Дністровський - Бориспіль - Боярка - Бровари - Вараш - Васильків - Вишневе - Горішні Плавні - Дубно - Дунаївці - Жмеринка - Жовті Води - Запоріжжя	- Завгелі - Ізясль - Ірпін - Кам'янець-Подільський - Коломия - Конотоп - Кременчук - Кривий Ріг - Лозова - Лубни - Морганець - Миргород - Нетішин	- Ніжин - Нікополь - Нововолинськ - Новосковськ - Олександрія - Охтирка - Павлоград - Перемайськ - Подільськ - Полтава - Прилуки - Ровни - Самбір	- Світловодськ - Славута - Сніла - Старокостянтинів - Стрий - Суми - Умань - Фастів - Харків - Черкаси - Чорноморськ - Шепетівка - Южноукраїнськ

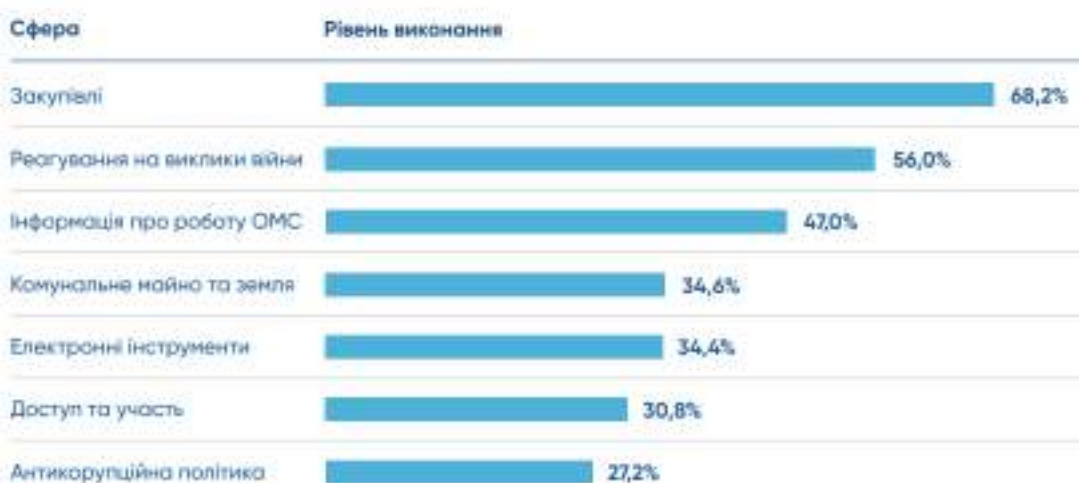
Джерело: Дослідження «Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни» URL: <http://surl.li/wwrobw>

Прозорість 2023 року: результати за сферами

Середній показник прозорості 80 досліджуваних міських рад у 2023 році становив 42,3%. У розрізі сфер найкраще у 2023 році міста виконували індикатори в сферах закупівель та реагування на виклики війни. Натомість найнижчі показники реалізації зафіксували у сферах антикорупційної політики, а також доступу та участі.

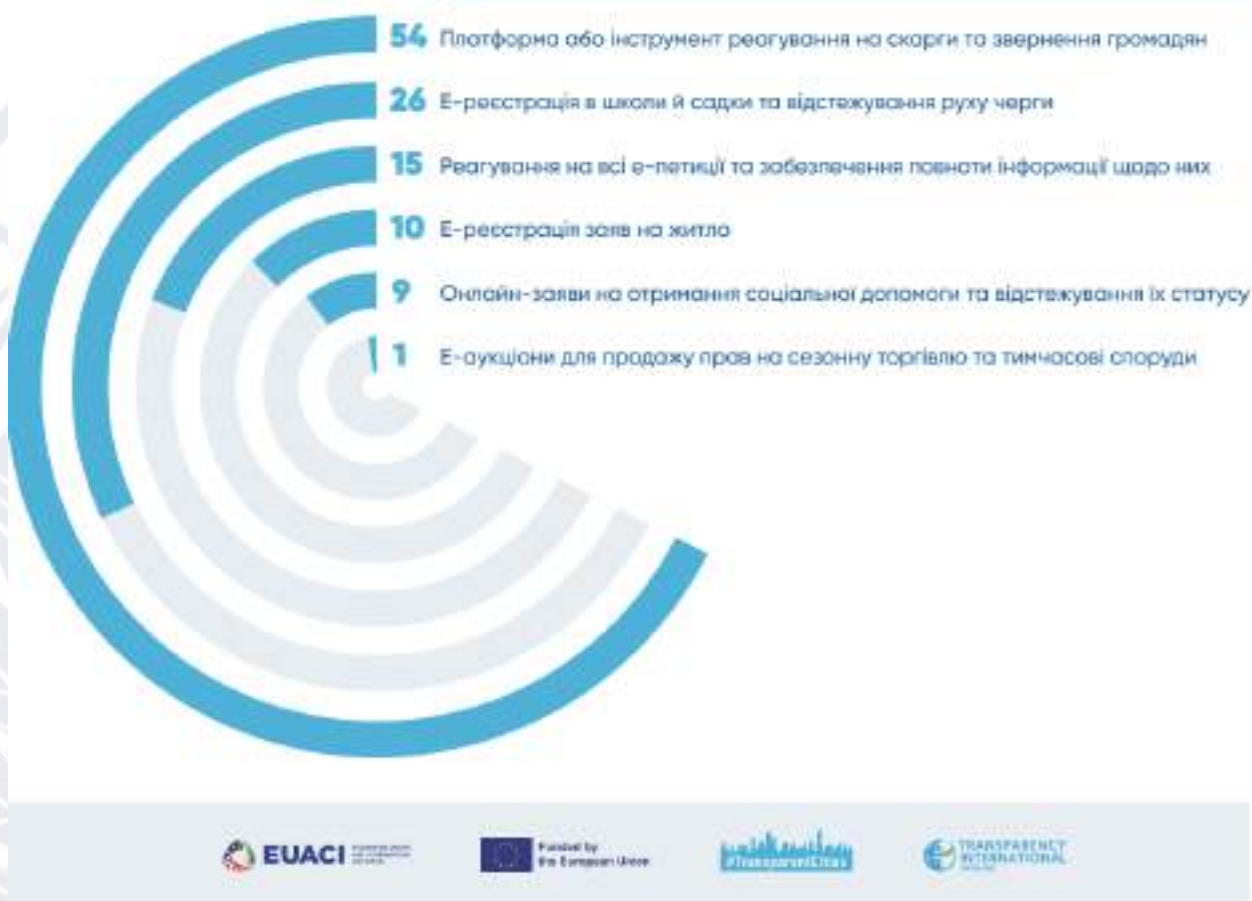
Середні показники виконання сфер

Джерело: Дослідження «Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни» URL:<http://surl.li/wwrobw>

Сфера «Електронні інструменти»

Кількість міст, що повністю виконали індикатор

Джерело: Дослідження «Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни» URL:<http://surl.li/wwrobw>